

Utorak, 24. jun 2003.
Svedok Majkl Vilijams (Michael Williams)
Otvorena sednica
Optuženi je pristupio Sudu
Početak u 9.02 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Grum (Groom).

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, Tužilaštvo poziva svedoka doktora Majkla Vilijamsa (Michael Williams). Časni Sude, Tužilaštvo će ponuditi u dokazni materijal registrator sa 42 dokazna predmeta. Molimo da im se dodeli broj.

sekretar: Časni Sude, to će biti dokazni predmet broj 470.

SUDIJA MEJ: Molim svedoka da položi zakletvu.

SVEDOK: Svečano izjavljujem da ću govoriti istinu, celu istinu i ništa osim istine.

SUDIJA MEJ: Izvolite, sedite.

SVEDOK: Hvala.

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, pošto imamo veliki broj dokaznih predmeta i želimo da ubrzamo postupak ovog jutra, tražimo dozvolu da doktor Vilijams ima isti primerak dokaznog predmeta koji imamo svi mi kako bi mogao jednostavnije da prati i komentariše ova dokumenta.

SUDIJA MEJ: Da.

GLAVNO ISPITIVANJE: TUŽILAC GRUM

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Doktore Vilijams, recite nam svoje puno ime i prezime.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Moje ime je Majkl Čarls Vilijams (Michael Charles Williams) .

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Počecemo sa tabulatorom 1, dokaznog predmeta 470. Molim vas da okrenete prvi tabulator u vašem registratoru. Da li prepoznajete koji je to dokument?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, to je pismo gospodina Vijera de Mela (Vieira de Mello) doktoru Karadžiću.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Izvinjavam se, zamoliću poslužitelja da vam pokaže onaj dokument na koji sam mislio, on nije u vašem registratoru, sinoć nije stavljen u vaš registrator.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, prepoznajem ga. To je moja biografija, moja biografija u kojoj je navedena i moja profesionalna karijera.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li to verno odražava vaše obrazovanje i profesionalnu karijeru?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, ja sam trenutno specijalni savetnik u Sekretarijatu za inostrane poslove Ujedinjenog kraljevstva (Department for Foreign Affairs of the United Kingdom).

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Molim vas da sada pogledate tabulator 2. Recite mi, da li prepoznajete ovaj dokazni predmet, ovaj dokument? Zamoliću poslužitelja da vam pomogne. Da li prepoznajete šta predstavlja ovaj dokazni predmet Tužilaštva?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Šta je to?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: To je spisak dokumenata koje sam ja pregledao.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li komentari na desnoj strani ovog dokumenta verno odražavaju vaše komentare na tekst, mislim na ono što se tiče konteksta i drugih informacija u vezi sa dokaznim predmetima koje ste pregledali i o kojima ćete govoriti ovog jutra?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Hvala. Mogu li sada da vas zamolim da nam kažete kakve su bile vaše veze sa bivšom Jugoslavijom? U kojem periodu ste vi tamo bili zaposleni i u kom svojstvu?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Otišao sam u bivšu Jugoslaviju u februaru 1994. godine. Pre toga sam služio u Misiji Ujedinjenih nacija u Kambodži (UN Mission in Cambodia) kao zamenik direktora za ljudska prava. Šef te misije, gospodin Akaši (Yasushi Akashi) me je zamolio da sa njim odem u bivšu Jugoslaviju, gde sam preuzeo položaj direktora za informisanje u februaru 1994. godine. I na tom položaju sam ostao do sredine aprila, do 17. aprila 1995. godine.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Možete li da nam opišete svoje dužnosti i zadatke na tom položaju?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Zadaci su bili raznovrsni. Ja sam bio jedan od grupe viših zvaničnika, funkcionera koji su savetovali gospodina Akašija o opštim političkim pitanjima. Bio sam takođe i glavni portparol za taj region i bio sam direktor informacionog odeljenja koje je pokušavalo da što tačnije izveštava o događajima u tom regionu i stanovnike tog regiona i širu međunarodnu javnost.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Za vreme koje ste bili na tom položaju, da li ste imali redovne ili svakodnevne sastanke sa gospodinom Akašijem?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, uobičajena procedura je bila da se kolegijum, odnosno visoki funkcioneri sastaju svaki dan u našem štabu u Zagrebu u 8.30. To je trajalo otprilike jedan sat i održavalo se šest dana nedeljno, od ponedeljka do subote. Međutim, pošto je bilo i događaja koji su zahtevali hitne sastanke, često smo se sastajali i nedeljom.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Možete li ukratko da nam kažete, ne treba da pominjete imena, recite nam samo koje su organizacije bile predstavljene na tim sastancima kolegijuma?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Bilo je otprilike 20 ljudi na svakom takvom sastanku, i civilnih i vojnih zvaničnika. Tu je uvek bio i šef, glavni komandant snaga UNPROFOR-a (United Nations Protection Force), u moje vreme to je bio francuski general Bertan de Laprel (Bertrand de Lapresle). Takođe su tu bili i drugi vojni i civilni predstavnici, uključujući i predstavnike Visokog komesara za izbeglice Ujedinjenih nacija (UNHCR, United Nations High Commissioner for Refugees).

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li ste vi, sobzirom na vaš položaj, imali pristup svim izveštajima koje je gospodin Akaši dobijao u okviru svojih dužnosti, kao specijalni predstavnik generalnog sekretara?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, viđao sam često šifrovane telegrame, izveštaje i od civilnih i od vojnih predstavnika na terenu u Hrvatskoj i Bosni, kao i izveštaje naših predstavnika u Beogradu, kao i šifrovane telegrame koji su išli iz Zagreba u centralu Ujedinjenih nacija (United Nations) u Njujork (New York) i iz Njujorka u Zagreb.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Možete li nešto konkretnije da nam kažete o vašem odnosu sa predstavnikom Visokog komesarijata UN za izbeglice, u kontekstu situacije u Republici Srpskoj u to vreme?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ja sam imao dosta blizak odnos sa njim, pošto sam se i ranije bavio humanitarnim radom i ljudskom pravima i radio sam za organizacije kao što su Amnesti internešnal (Amnesty International), i jedan od mojih zadataka u Kambodži bio je upravo da radim u oblasti ljudskih prava. Što se tiče Republike Srpske, za sve vreme dok sam bio u Jugoslaviji, kao i pre toga, od 1992. godine na dalje, za mene je bilo veoma zabrinjavajuće što međunarodna javnost i agencije Ujedinjenih nacija nemaju dovoljan pristup Republici Srpskoj, tako da nisu bili u stanju da na odgovarajući način izvršavaju svoj mandat. Visoki komesarijat za izbeglice Ujedinjenih nacija imao je ograničen pristup i zbog toga sam ja bio dosta blizak nekim visokim funkcionerima i trudio sam se da se što bolje obavestim o situaciju u Republici Srpskoj.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Rekli ste da prestavnici Ujedinjenih nacija nisu imale dobar pristup Republici Srpskoj. Ostavimo za trenutak po strani UN-HCR. Recite nam kakav su to pristup imali predstavnici UN prema Republici Srpskoj?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Moj odgovor će biti kratak, skoro nikakav. Gospodin Akaši je stalno tražio da mu se dozvoli da poseti Banja Luku i druge delove Republike Srpske. Banja Luku zbog toga što je to najveći grad u Republici Srpskoj, ali takođe i zbog toga što je u to vreme u njemu još uvek bilo krupnih manjinskih zajednica, i Muslimana i Hrvata i jedna manja grupa Roma. Naše informacije, odnosno, informacija koje smo dobijali u to vreme je bila da su te zajednice, te manjine u očajnoj situaciji. Uprkos njihovim molbama, gospodin Akaši nikad nije uspeo da poseti Republiku Srpsku. Ne samo on, već ni drugim funkcionerima Ujedinjenih nacija nije

bilo dozvoljeno, ni oni nisu mogli da posete Banja Luku. Takođe je bitno da, bitno je za ovaj Sud, da ni predstavnici međunarodne štampe nisu smeli da posete Republiku Srpsku. Vlasti u Republici Srpskoj su možda naučile nešto iz skoro slučajnog otkrića logora u Omarskoj i Trnopolju krajem 1992. godine, logora koje su slučajno otkrili strani novinari. Posle tih događaja bilo je skoro nemoguće stranim novinarima da uđu u Republiku Srpsku.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Gospodine Vilijams, kakav je bio vaš odnos sa predstavnicima Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (ICRC, International Committee of the Red Cross)?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ja sam imao veze sa njima. Kao što Sud verovatno zna, Međunarodni komitet Crvenog krsta ima već mnogo godina dužnost i obavezu da radi u onim zemljama u kojima se vodi rat. U tom smislu, širom bivše Jugoslavije Crveni krst je funkcionisao, nastavio da funkcioniše čak i u onim teškim situacijama koje su vladale u to vreme. Kada sam god mogao, ja sam se sretao sa predstavnicima Crvenog krsta.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Ovo što ste rekli u vezi teškoća oko pristupa predstavnika međunarodne zajednice Republici Srpskoj, da li je to važno i za enklave, muslimanske enklave u Bosni, naročito u istočnoj Bosni?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, ticalo se i njih. Naročito je teško bilo Ujedinjenim nacijama i njihovoj misiji da priđe, da uđu u tri istočne zone, Goražde, Srebrenicu i Žepu. To jednostavno nije dolazilo u obzir. Gospodin Akaši nikad nije posetio ni jednu od ovih enklava, pošto su vlasti bosanskih Srba jasno stavile do znanja da on tamo nije dobrodošao, bez obzira na činjenicu da su te enklave priznate od strane bosanske vlade, a ta vlada je priznata od Ujedinjenih nacija. I osim toga, te enklave su proglašene bezbednim zonama po Rezoluciji UN-a 824 (UN Security Resolution 824) i Rezoluciji 836 (UN Security Resolution 836). Ne samo da gospodin Akaši nije mogao da poseti te enklave, već ni drugi funkcioneri Ujedinjenih nacija, ja lično sam tražio dozvolu od gospodina Karadžića da posetimo te enklave i on je to odbio.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je došao trenutak kada je jedan civilni predstavnik UNPROFOR-a mogao da uđe u Goražde?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Jeste. Gospodin Seržo de Melo (Sergio Vieira de Melo), naš načelnik za civilna pitanja, otišao je u aprilu 1994. godine sa prvim konvojem koji je stigao u opkoljenu enklavu, dok je trajao srpski

napad. Kasnije sam čuo da je jedan od mojih činovnika za ljudska prava, koji je radio sa mnom u Kambodži poslat u Goražde kao viši predstavnik Ujedinjenih nacija.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Ko je bio taj čovek?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: To je bio Krejg Dženes (Craig Jenness) iz Kanade (Canada).

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Kasnije tokom svedočenja ću vam detaljno postavljati pitanja o humanitarnoj situaciji, ali bih vas sada zamolio da nam ukratko sumirate humanitarnu situaciju u Republici Srpskoj, naročito u enklavama dok ste vi tamo bili?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Treba da napravimo razliku između enklava i Republike Srpske. Što se tiče Republike Srpske, humanitarna situacija u toku tih 15 meseci koliko sam ja bio tamo, bila je očajno loša. To je naravno variralo, zavisno od pristupa koji su Ujedinjene nacije i Visoki komesarijat za izbeglice Ujedinjenih nacija imali u tim enklavama. Za razliku od Sarajeva, gde smo mogli da pridemo vazdušnim putem, tim istočnim enklavama moglo je da se priđe samo putem, a te puteve su kontrolisale vlasti Republike Srpske, odnosno bosanski Srbi. Ponekad je bilo perioda kada su konvoji koji su prevozili humanitarnu pomoć, znači hranu, lekove i slično mogli da uđu. Međutim, u jednom vrlo dugom periodu, negde od kraja 1994. godine pa nadalje, u prvih šest meseci 1995. godine, pristup je bio skoro nemoguć. Sećam se da je gospodin Akaš u jednom od svojih najkategoričnijih pisama gospodinu Karadžiću rekao kako je šokiran odsustvom bilo kakvih značajnih zalih lekova u enklavama. Nije bilo antibiotika, nije bilo lekova za srčane bolesnike, nije bilo čak ni najosnovnijih lekova kao što je aspirin.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je bilo moguće da ljudi koji su bili u kritičnoj situaciji u enklavama budu evakuisani, helikopterom ili nekako drugačije?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Skoro bez izuzetka, nije. Bilo je nekih medicinskih evakuacija posle ublažavanja situacije u Goraždu krajem aprila 1994. godine, ali hoću da vam ilustrujem koliko je teška postala situacija početkom 1995. Moj lični predstavnik u Goraždu Krejg Dženes nije mogao da izađe iz enklave, vlasti bosanskih Srba mu nisu dozvoljavale da izađe tokom tri meseca. Ako su ti uslovi bili nametnuti čak i jednom međunarodnom predstavniku, možete onda zamisliti kakva je bila situacija za nekog

običnog stanovnika tih enklava, kakve šanse je imao neki običan stanovnik da napusti enklavu iz medicinskih razloga.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je došao jedan trenutak kada ste se vi lično uključili u napore da se evakušu dva ozbiljno ranjena britanska vojnika koji su bili vojni posmatrači u Republici Srpskoj?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, ja sam bio u glavnom štabu u Zagrebu tog dana, to je bio petak, 15. april 1994. godine. Britanski vojnici o kojima se radi su bili pripadnici jedinice za specijalne namene SAS-a (Special Air Service) koja je nekih osam ili devet dana ranije ušla u Goražde. Dva njihova vojnika su bili na osmatračkom položaju i našli su se pod direktnom vatrom snaga bosanskih Srba, uključujući i vatru iz puškomitraljeza i minobacača. Koliko se ja sećam, gospodin Akaši je tog dana bio na Palama, u glavnom štabu bosanskih Srba i razgovarao je sa doktorom Karadžićem. On je u 17.53 obavešten da su dva vojnika pogođena i ozbiljno ranjena. Zatim su usledili vrlo mučni razgovori sa bosanskim Srbima oko toga da li će se dozvoliti jednom helikopteru da priđe Goraždu da bi se evakuisala ova dva vojnika. Jedan od tih vojnika je zadobio vrlo teške povrede. Konačno, u 8.00 sati je tim vojnicima omogućeno da budu prebačeni u bolnicu u Goražde koja je, uzgred govoreći, imala vrlo ograničene mogućnosti. Kasnije su oni prebačeni helikopterom u Sarajevo gde su stigli u 10.00, a to je otprilike četiri i po sata od incidenta u kome su pogođeni. Na žalost, jedan od tih vojnika je preminuo vrlo brzo posle dolaska u Sarajevo.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Doktore Vilijams, sad bih vam skrenuo pažnju na jednu drugu temu. Za vreme vašeg mandata da li ste prisustvovali sastancima gospodina Akašija sa rukovodstvom bosanskih Srba?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, jesam, vrlo često. Ti sastanci su se obično održavali na Palama gde je bilo sedište republike bosanskih Srba. Bili su to prilično ekstenzivni sastanci i obično su, uglavnom su bili petkom, kasno popodne, i trajali bi čak do ponoći. Najmanje jednom prilikom sam i sam otišao na Pale kako bih se onde sastao sa doktorom Karadžićem, a sećam se i jedne prilike u junu 1994. godine, prve sedmice u junu 1994. kada sam bio u pratnji gospodina Akašija koji je išao na pregovore bosanskih Srba i bosanske vlade koji su se održavali u Ženevi (Geneva), na pregovore koji su se odnosili na prekid vatre.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Možete li da nam imenujete neke od viših funkcionera delegacije bosanskih Srba koji su bili na tim sastancima, uključujući i vojne zvaničnike?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: General Mladić je takođe bio prisutan, koliko se sećam. Možda su sa njim bili i ostali oficiri, recimo general Gvero je vrlo često prisustvovao takvim sastancima. Što se tiče civilnih vlasti, civilnog rukovodstva, oni su obično imali vrlo veliku delegaciju, što mi se činilo prilično neobičnim. Naime, obično je bilo prisutno od osam do deset civilnih zvaničnika. Uvek su bili prisutni doktor Karadžić lično, gospodin Krajišnik, predsednik parlamenta, odnosno, Skupštine bosanskih Srba, zatim Aleksa Buha, ministar spoljnih poslova, profesor Koljević koji je bio potpredsednik, sećam se da je ponekad prisustvovao i general Tolimir. Eto, to su ta imena kojih se sećam.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Za vreme tih sastanaka, da li ste stvorili neko mišljenje o sposobnosti generala Mladića da strukturalno komanduje Vojском Republike Srpske? Koliko je efektivno bilo njegovo komandovanje?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Moja procena, na osnovu sastanaka kojima sam prisustvovao i izveštaja koja sam primao sa terena je da se radilo o prilično disciplinovanoj vojnoj strukturi i da je on bio jedan čvrst i odlučan komandant. Ta struktura komandovanja je imala sve karakteristike porekla te vojske, naime, oni su još uvek imali vrlo bliske veze sa starom JNA, Jugoslovenskom narodnom armijom, koja je kasnije postala Vojska Jugoslavije.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je bio jedan konkretan primer kada je general Mladić, na primer, okrenuo neki telefonski broj ili se poslužio nekim drugim komunikacijskim sredstvom da bi izdao naređenje za koje vi znate da je kasnije bilo ispoštovano?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Bilo je takvih primera vrlo rečitih kada smo bili u Ženevi. Ja sam već ranije govorio o krizi u Goraždu u aprilu 1994. godine. Ta kriza kao i mnoge krize u Bosni, na žalost, nikada nije na zadovoljavajući način rešena. Kao deo sporazuma koji je postignut u Beogradu 22. i 23. aprila 1994. godine, snage bosanskih Srba je trebalo da se povuku na tri kilometra od centra grada. To povlačenje nikada nije dovršeno. Kada smo bili u Ženevi, saznali smo od bosanske vlade da su neke snage bosanskih Srba ostale unutar te zone. Doktor Karadžić nije bio naročito voljan da učini bilo kakve napore u ovom smislu i gospodin Akašić ga je upozorio da se pregovori ne mogu nastaviti sve dok traje kršenje sporazuma u tom

pogledu, sporazuma koji je postignut u Beogradu. Karadžić je za sve krivio Muslimane, on je rekao: "Muslimani će uvek nastojati da prave probleme". Mladić, koji je bio nešto povučeniji u toj diskusiji se zatim uključio i rekao: "Ostavite to meni". On je zatim razgovarao sa komandantom snaga na tom području i te snage su napustile zonu za 24 sata i time omogućile da se održe pregovori u Ženevi. Moram da kažem da je ta konkretna jedinica VRS-a bila u vrlo teškoj situaciji, na jednom izolovanom brdu i bilo je dosta teško da se povuče za kratko vreme. Međutim, to vam sve govori o načinu na koji je funkcionisala komandna struktura, naime, ona je ostala celovita, neoštećena tokom celog tog vremena.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Doktore Vilijams, za vreme tih sastanaka, da li su zvaničnici bosanskih Srba i general Mladić imali saznanja o humanitarnoj situaciji i drugim važnim pitanjima? Da li su bili obavješteni o ostalim važnim temama za koje je delegacija Ujedinjenih nacija mislila da je važno da ih znaju?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, to smo radili kontinuirano, ja se ne sećam ni jednog sastanka gde nije bilo reči o humanitarnoj situaciji.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Doktore Vilijams, ja ću sada da vas zamolim da pogledate dokument pod tabulatorom 3, on će sad biti prikazan na monitoru. Zamoliću vas za vaš rezime, odnosno, komentar ovog dokumenta. Ovo je jedan od primera na koji način je doktor Karadžić bio upoznat sa počinjenim zločinima i namernim gađanjem i rušenjem civilnih domova od strane srpskih snaga.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, to je tačno. Ovo je jedno pismo koje je gospodin de Melo, šef civilnih poslova uputio doktoru Karadžiću gde je konkretno govorio i naveo koordinate gde je došlo do takvih slučajeva. Dakle, ovde vidimo da je to severozapadna Bosna, čitav niz sela gde je došlo do uništavanja civilne imovine. U svakom slučaju, on ovde tvrdi da su te kuće i dalje zauzete. Zatim gospodin de Melo skreće pažnju doktoru Karadžiću na neke relevantne odredbe Ženevskih konvencija u vezi sa međunarodnim humanitarnim pravom (Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts, Protocol 1), čak i u oružanom sukobu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: U ovom pismu, koje nosi datum 3. mart 1994. godine se navode neke lokacije kao što su Bosanska Krupa, Otoka, Bihać i tako dalje ...

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Tačno, mogu da kažem da je ovo jedno tipično pismo, a bilo ih je čitav niz, dakle, pisama koje su gospodin de Melo i gospodin Akaši uputili doktoru Karadžiću tokom 15 ili 16 meseci dok sam ja bio u bivšoj Jugoslaviji.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Gospodine Vilijams, sada bih želeo da skrenem vašu pažnju na jednu drugu temu ...

SUDIJA KVON – PITANJE: Gospodine Vilijams, da li je ovo pismo bilo napisano samo na engleskom ili je možda prevedeno?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Časni Sude, mislim da je pismo napisano samo na engleskom. Naime, doktor Karadžić je govorio izvrstan engleski i nije imao nikakvih problema sa čitanjem dokumenata na engleskom, a mislim da je i priličan broj ostalih članova rukovodstva bosanskih Srba, da su i oni govorili i čitali engleski.

SUDIJA KVON: Hvala.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bih vam skrenuo pažnju na vremenski period nakon što je propao Vens-Ovenov plan (Vance-Owen Plan) koji je trebalo da bude usvojen od strane Skupštine Republike Srpske. Moliću vas da opišete odnos između rukovodstva bosanskih Srba i srpskog rukovodstva u to vreme.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da je taj odnos postao napet, to je bilo jasno nakon propasti tog plana, dakle, Vens-Ovenovog plana, ali takođe i 1994. godine, nakon što je propao mirovni plan Kontakt grupe (Contact Group). Gospodin Milošević koji je tada bio predsednik Srbije je sledom toga najavio sankcije protiv Republike Srpske i rukovodstva bosanskih Srba.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Molim vas da pogledate dokazni predmet broj 470, tabulator 5. Skrećem vam pažnju na drugu stranicu, ja ću vam sad pročitati jednu rečenicu iz zadnjeg paragrafa i zamoliti da nam date kontekst. Rečenica glasi: "Delegacija članova Skupštine koju je predvodio ministar spoljnih poslova Buha i u kojoj je bio i šef poslaničke grupe SDS-a

u Skupštini Maksimović, posetili su Beograd i sastali se sa Miloševićem. Ta poseta koincidirala je sa izjavom Izvršnog odbora SDS u kojoj su osuđene nedozvoljene posete i sastanci sa predstavnicima bosanskih Srba Beogradu, što je na određeno vreme izazvalo zbrku kad je reč o podršci koju je Buhina misija imala na Palama". Molim vas, možete li da nam stavite ovo u kontekst i prokomentarišete?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Ako ne možete da pronađete, možda možemo ...

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ne, u redu je, pronašao sam. Izvinjavam se, moja greška. Da, ovo je dokument iz decembra 1994. godine. Oprostite, gospodine Grum, da li možete da ponovite pitanje?

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Moje pitanje je da li možete ovo da nam stavite u kontekst? Da li je došlo do neke zbrke kod delegacije UN u smislu kako javno oni sada stoje, kakav je njihov javni stav i kakav je, zapravo, bio stav prema svemu tome?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Pitanje o kojem smo raspravljali u UN i generalo u međunarodnoj zajednici je bilo koliko je duboka bila podela između Beograda i Pala, između Jugoslavije i republike bosanskih Srba. Mislim da su postojale prilično velike napetosti koje su bile izazvane činjenicom da rukovodstvo bosanskih Srba nije prihvatilo Vens-Ovenov mirovni plan 1993. godine ili plan Kontakt grupe 1994. godine. Ja sada nisam siguran, odnosno, ne bih išao tako daleko da kažem da je došlo do političkog raskida između Beograda i Pala i, dosta, sastanak o kome se ovde govori i na narednim sastancima vidite indikacije da zapravo taj raskid nije, taj prekid nije išao tako daleko. Takođe mogu da kažem da je bilo dosta indicija da je na političkom planu bilo nesumnjivih tenzija, međutim, one nisu bile evidentne na vojnom planu, između jugoslovenske vojske i vojske bosanskih Srba.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada me zanima dokument pod tabulatorom 6 dokaznog predmeta 470, to je dokument koji nosi datum 15. oktobar 1994. godine, a dolazi od gospodina Stoltenberga (Thorvald Stoltenberg) koji ga je poslao generalnom sekretaru. Želeo bih da skrenem vašu pažnju na drugu stranicu dokumenta gde se procenjuje veza, odnosno odnos gospodina Miloševića prema bosanskim Srbima. Možete li da nam prokomentarišete poslednji red u kojem se kaže: "Njegov plan je," misli se na gospodina Milo-

ševića, "da će sadašnje rukovodstvo bosanskih Srba prihvatiti plan Kontakt grupe ili će biti smenjeni". Molim vas, dajte nam komentar na ovo.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Vrlo je jasno da gospodin Stoltenberg u ovom svom pismu, telegramu Generalnom sekretaru naglašava činjenicu da je gospodin Milošević prihvatio plan Kontakt grupe, ali da je vrlo očito da taj plan nije prihvatilo rukovodstvo bosanskih Srba. On spekulira, odnosno nagađa da možda postoji mogućnost da rukovodstvo bosanskih Srba promeni stav u ovom smislu. Mislim da je došlo do jednog predsedana, u ovom slučaju kada je u rukovodstvu RSK-a, dakle, Republike Srpske Krajine u Hrvatskoj došlo do promena. Naime, tamo je došlo do izbora koji su doveli na vlast, ako se dobro sećam u januaru 1994. godine, gospodina Martića koji je bio daleko više na liniji politike koju je vodio Beograd i gospodin Milošević.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Ja ću vam sada pročitati jedan pasus, odnosno rečenicu sa sledeće stranice. Reč je o proceni koju je gospodin Stoltenberg dao o gospodinu Miloševiću, pa ću vas moliti za vaš komentar. Citiram: "Predsednik Milošević na sve strane ostavlja utisak disciplinovanog igrača koji je sklon dominaciji srpskog rukovodstva, generalno gledajući ko će prevladati na kraju, i koji je jasno razmislio o svim idejama koji će formirati buduće političke opcije, a koji će se ticati kako hrvatskih, tako i bosanskih Srba". Da li se slažete sa ovom procenom?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da je to vrlo tačna i perceptivna procena. U tom smislu, ja se sećam jednog sastanka koji je trajao 18 sati, sastanka u Beogradu za vreme krize u Goraždu, 22. i 23. aprila 1994. godine. Tom sastanku je predsedavao predsednik Milošević, a prisustvovao je čitav niz članova rukovodstva bosanskih Srba, bilo ih je najmanje 10 ili 12. I ja mislim da je gospodin Milošević dosta jasno ostavio takav utisak, kao što gospodin Stoltenberg i naglašava u ovom pismu, dakle da je on bio dosta disciplinovan igrač, da je on predsedavao nad ljudima koji nisu bili njemu ravni u smislu političkog rukovodstva, da je bio odlučan, da je bio sposoban da obradi sva vrlo teška pitanja koja su trebala da se u to doba na tom sastanku uzmu u obzir.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Tokom tog istog vremenskog perioda, na osnovu informacija koje su vam bile dostupne u to vreme, šta ste vi znali o prisustvu generala Mladića na području Beograda?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da li mislite na april 1994. ili na avgust 1994. godine?

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Pa, možda oba perioda redom da obradimo.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: General Mladić je bio vrlo često u Beogradu, području Beograda. On je, naravno, tamo imao porodicu. Ja sam se prvi put sastao sa njim na jednom sastanku u Beogradu, onom kojeg sam već spomenuo, 22. i 23. aprila 1994. godine. Vrlo živo se sećam tog sastanka. Jedna od stvari koje se sećam je da je to bio jedan jedini put kada sam ga video u civilnoj odeći. Nosio je, imao je na sebi crno odelo i crnu košulju, jer je još uvek bio u žalosti zbog smrti svoje ćerke koja je izvršila samoubistvo. Mislim da je ona bila student medicine na Univerzitetu u Beogradu. Ali mislim i pre nametanja sankcija u avgustu 1994. godine i posle toga, mi smo imali indikacije da general Mladić vrlo često posećuje, odlazi u Beograd, bez obzira da li je politička situacija napeta. To je bilo vrlo očito kad je reč o odnosu Beograda i Pala. Dakle, ti odnosi Beograda i Pala nisu uticali bitno na njegove posete.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada ćemo pogledati tabulator 7, dokaznog predmeta 470, to je dokument koji se tiče perioda posle uvođenja sankcija. Zamoliću vas da pogledate treću stranu tog dokumenta. On je datiran 6. marta 1995. godine i tiče se sastanka generala Mladića i generala Smita (Rupert Smith) koji je održan 5. marta 1995. godine. Moje pitanje vama glasi: da li ovaj izveštaj Ujedinjenih nacija odražava prisustvo funkcionera iz Beograda na tom sastanku generala Mladića i generala Smita?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Upravo tako. Sećam se tog incidenta vrlo jasno. Sećam se da me je pukovnik Bakster (Jim Baxter), koji je bio ađutant generala Ruperta Smita, koji je bio britanski komandant u Bosni, nazvao pre sastanka da proćaska o tome. Jedna od stvari koje su bile neobične, kao što se vidi iz ovog dokumenta, je da je taj sastanak inicirao general Mladić. Na svim drugim sastancima, koliko se ja sećam, on je prisustvovao na molbu Ujedinjenih nacija. U ovom izveštaju i u kasnijim svojim primedbama pukovnik Bakster je istakao da dok su bili na Jahorini, to je jedan skijaški centar blizu Pala gde se održavao sastanak, bilo je nekoliko funkcionera, predstavnika iz Beograda.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Molim vas da sada pogledate sledeći dokument, tabulator 8. Pogledajte stranu 3 tog dokumenta. Pročitaću vam nekoliko odlomaka i molim vaš komentar. "Takođe je formirana zajednička komisija sa zadatkom da napravi nacrt modaliteta predoženog ujedinjenja Republike Srpske i Republike Srpske Krajine". Da li ste vi znali u ovom pe-

riodu za neke pokušaje da se ujedine Republika Srpska i Republika Srpska Krajina?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, znao sam. Ovo je bio javni sastanak i koliko se ja sećam, bilo je izveštaja za štampu. Nisam siguran da li sam ozbiljno shvatao tu mogućnost. Po mojoj proceni, ovo je očigledno bilo nešto što bi proširilo sukob i objedinilo hrvatski i bosanski rat, ako tako mogu da kažem. To bi onda prešlo priznate međunarodne granice između dve države koje su bile priznate od strane Ujedinjenih nacija, koje su bile članice UN-a, Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Mislim da je to bio trik kojem je s vremena na vreme pribegavao doktor Karadžić. Mislim da on nije imao uspeha u svojim pokušajima da pridobije gospodina Martića u Kninu. Mislim da je gospodin Martić u ovom pogledu mnogo više slušao gospodina Miloševića u Beogradu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Hoću da vam pročitam još par rečenica pa molim za vaš komentar. Postaviću van nekoliko konkretnih pitanja. Ovo što ću sada pročitati ide odmah nakon one rečenice koju sam upravo pročitao. "Izveštaji sa sednice ukazuju da je došlo do značajnog rasepa između vojnog i političkog rukovodstva na Palama. To je postalo još ozbiljnije zbog ekonomske blokade i borbe za ograničene finansijske i materijalne resurse. Izgleda da se Karadžić i politički establišment bosanskih Srba suočavaju sa daljim podrivanjem svog autoriteta, a to je proces koji prećutno podržava gospodin Milošević. Sastanak između Miloševića i Mladića u Beogradu 21. aprila, koji je navodno održan bez Karadžićevog znanja, naizgled ide u prilog ovakvoj pretpostavci". Moje pitanje je da li možete na osnovu ovog dokumenta i u kontekstu u kome ste radili da opišete odnos između Miloševića, Karadžića i generala Mladića? Odnos između ove trojice.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: To je vrlo teško zbog toga što su se ti odnosi razvijali izvan dometa javnog oka. Međutim, ima nekih stvari koje znamo zasigurno. Jedna od njih je da su i gospodin Milošević i general Mladić u izvesnom smislu imali zajedničke stvari u svojoj biografiji, na primer u vezi sa služenjem, odnosno službom u onome što je nekada bila bivša Jugoslavija, Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija. Obojica su bili članovi vladajuće i vrlo monolitne komunističke partije koja se zvala Savez komunista Jugoslavije, obojica su bili članovi te partije, verujem od svojih studentskih dana. Međutim, doktor Karadžić nije imao takav istorijat kao ova dvojica. On nikad nije bio visoki funkcioner u staroj Jugoslaviji, njega je na površinu izbacila bura rata u Bosni i Hercegovini. Na početku ratova koji su usledili

posle raspada Jugoslavije 1990. i 1991. godine, general Mladić, mislim da je on tada još uvek bio pukovnik, bio je u Hrvatskoj, na području Krajine i tek je kasnije, 1992. godine prebačen, prekomandovan u Bosnu i unapređen u generala i imenovan za glavnokomandujućeg snaga bosanskih Srba.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Doktore Vilijams, tokom ovog perioda, u vezi sa ovom procenom koja je napravljena za gospodina Akašija u aprilu 1995. godine, da li je kod vas u misliji UN-a postojalo verovanje da se odnosi između ove trojice stalno menjaju, stalno variraju?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da je tako, pošto je pritisak bio ogroman. Bila je činjenica da je gospodin Milošević prihvatio plan Kontakt grupe, a da rukovodstvo bosanskih Srba nije. Situacija na terenu u Bosni je bila vrlo nesigurna, stalno se menjala, rastao je pritisak od strane Ujedinjenih nacija da se snažnije reaguje protiv bosanskih Srba, tako da je sa svih strana bilo pritisaka. Što se tiče Republike Srpske, mislim da je ona u velikom stepenu zavisila u smislu finansijske, materjalne i druge podrške od Srbije. Republika Srpska nije bila bogat region. Tamo praktično tokom tog perioda i nije bilo neke samostalne privrede osim krijumčarenja i švercovanja, čime se bavio i priličan broj pripadnika rukovodstva bosanskih Srba što ih je praktično obogatilo, a upravo zbog toga ih je prezirao i podsmevao im se general Mladić. Mislim da se upravo o tome i govori u ovom pasusu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Mogu li sada da pređem na jednu sasvim drugu temu? Pomenuli ste gospodina Martića maločas. Da li biste mogli ukratko da nam kažete svoj stav o Republici Srpskoj Krajini, kakva je bila situacija u Krajini u vreme vašeg mandata?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ja sam maločas pomenuo da je privredna situacija u Republici Srpskoj bila vrlo mračna. Ako je to bio slučaj u Republici Srpskoj, situacija u Krajini, a to je srce srpske republike u Hrvatskoj je bila još gora. Bilo je nekih elemenata naturalne privrede, ali su se ljudi uglavnom snalazili i preživljavali zahvaljujući humanitarnoj pomoći Ujedinjenih nacija i podršci koja je stizala iz Beograda. To je veoma malo područje koje nema apsolutno nikakvu perspektivu da preživi kao jedna samostalna, nezavisna jedinica. Mislim da u tom pogledu, tamošnje rukovodstvo, naročito posle izbora u januaru 1994. godine, kada je Martić došao na vlast, rukovodstvo se više priklonilo Beogradu, nije imalo izbora, praktično.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sad ću vas zamoliti da pogledate tabulator 9, našeg dokaznog predmeta 470, to je procena gospodina Akašija, datum je 1. februar 1994. godine i tu se govori o Martićevoj pobedi na izborima. Ja ću vam pročitati jedan deo i pitaću vas da li se slažete sa procenom gospodina Akašija. Taj pasus glasi: "Dramatični preokret izbora se može pripisati podršci gospodina Miloševića i njegovih sledbenika u RSK". Da li se slažete sa ovom procenom izbornih rezultata?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, slažem se. Mislim da su ljudi u Republici Srpskoj Krajini čak i više nego u slučaju bosanskih Srba osećali da je njihova jedina nada u njihovim vezama sa Beogradom. I beogradski mediji su imali veliki uticaj na Krajinu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Gospodin Akaši dalje kaže da će veze i odnosi između Krajine i Beograda postati još tešniji i još bliži posle izbora Martića. Da li se slažete sa ovom ocenom i da li je to tačno?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da je to tačna procena i mislim da se upravo to manje-više i desilo. Mislim da Martić nije bio naročito sposoban politički lider i sećam se da je na sastancima gospodin Milošević često govorio o Martićevim slabostima u nekim stvarima, kao što je njegova nesposobnost da drži pod kontrolom Babića koji je bio njegov politički rival u lokalnoj skupštini.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sledeći dokazni predmet, tabulator 10. U toj tabeli, pod tabulatorom 2, već ste dali vaše komentare tako da ćemo na tome da se zadržimo. Zamoliću vas samo da se skoncentrišete na enklavu Goražde. Recite nam nešto o proleću 1994. godine i recite nam kakva je bila situacija u Goraždu?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Setićete se da je to bila jedna od bezbednih zona u Bosni, jedna od šest oblasti koje su proglašene za zaštićene zone od strane Saveta bezbednosti u maju 1993. godine. U periodu koji je počeo, čini mi se u poslednjoj nedelji marta 1994. godine, bezbedna enklava Goražde je napadnuta od strane bosanskih Srba. Do početka aprila, to jest u drugoj nedelji tog napada bilo je već sasvim jasno da je to bio napad sa predumišljajem, promišljeni napad u koji su bili uključeni i tenkovi i teška artiljerija i koji je vođen prilično brutalno, bez ikakvih pokušaja da se izbegnu civilne žrtve. Takođe bih hteo da prikažem taj napad u širem kontekstu, a to je sledeće: Sud se verovatno seća da je u to vreme postojala kriza u Sarajevu, u februaru 1994. godine. Ta kriza je dovela do jednog ultimatumu NATO i

taj ultimatum je doveo do povlačenja teškog oružja Srba. Jedan deo tog naoružanja povučen je istočno od Goražda. Mislim da je rukovodstvo bosanskih Srba bilo ogorčeno ishodom sarajevske krize, i mislim da je još relevantno da je u martu 1994. godine, to je pomalo iznenadilo posmatrače u to vreme, uspelo da se dođe do mirovnog sporazuma između bosanske vlade, odnosno, bosanskih Muslimana i snaga bosanskih Hrvata, tako da je situacija u Bosni promenjena preko noći. Situacija je promenjena u tom smislu da je ono što je ranije izgledalo kao rat tri strane postalo nešto sasvim drugo zahvaljujući dogovoru koji su između sebe postigle dve strane. To je bio jedan mirovni sporazum u kome su bile angažovane i Sjedinjene Američke Države (United States of America), one su intervenisale i odigrale ključnu ulogu u pregovorima oko tog sporazuma. Mislim da su svi ti događaji vrlo iznenadili, uznemirili i poremetili rukovodstvo bosanskih Srba. Pre svega, sada su u perspektivi imali nove teškoće jer je sada bosanska vlada mogla da pregrupiše svoje snage, a takođe su bili zabrinuti i zbog mogućeg skorog angažovanja SAD-a u sukob u Bosni.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Tokom tog perioda, da li je bilo nekih ofanziva Muslimana u enklavi Goražde?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da bih na ovo mogao da odgovorim, da se zapitam sa čime i zbog čega. Snage bosanske vlade u Goraždu su imale vrlo, vrlo malo sredstava što se tiče teškog naoružanja. U celini govoreći, širom Bosne vladala je velika nejednakost u naoružanju između bosanskih Srba i bosanske vlade, to jest Muslimana. Ova nejednakost i disproporcija je bila još veća zbog toga što su u enklavama ove snage bosanske vlade bile pod opsadom, to jest u okruženju i bilo im je vrlo teško da provuku neko naoružanje od spolja, tako da su u Goraždu imale vrlo malo naoružanja. Gotovo da nisu imale ništa jače od mitraljeza i minobacača. Mislim da postoji jedan izveštaj generalnog sekretara Savetu bezbednosti gde se upravo pominje teško naoružanje. To je tabulator 20 i on govori o tome da postoje dosta velike količine oružja koje su nađene kod bosanskih Srba, ovo se odnosi na period posle neprijateljstava u Goraždu, i samo dva ili tri komada naoružanja na strani bosanskih Muslimana. Što se tiče napada, osim izolovanih incidenata snajperske vatre, snagama bosanske vlade je bilo nemoguće da izvrše proboj i naprave neki koridor ka Sarajevu. Oni to jednostavno nisu mogli da učine sa onim naoružanjem i snagama, sredstvima koja su imali na raspoaganju.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Doktore Vilijams, što se tiče dokaznog predmeta 470, tabulator 11, zadržaćemo se na vašim komentarima koje ste dali na tabulator 2. Sada bih vas zamolio da pogledate tabulator 12, naročito drugu stranu i da pročitate, ako možete, poslednju rečenicu u paragrafu broj 3 koja počinje rečima "Andrejev (Viktor Andreev) je izvestio".

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: U redu. Dakle, "Andrejev," on je bio viši predstavnik Ujedinjenih nacija u Sarajevu, civilni predstavnik, "Andrejev je izvestio da je Čurkin (Vitaly Churkin) bio u kontaktu i sa Miloševićem i sa Karadžićem i da su se obojica složila da granatiranje mora da prestane. Njihova intervencija izgleda da je dala neposredni i trenutni efekat". Ovaj izveštaj je izveštaj koji je poslat u Njujork, poslao ga je glavnokomandujući snaga Ujedinjenih nacija 11. aprila.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada pogledajte drugi dokument od 13. aprila 1994. godine, to je pod tabulatorom 4 dokaznog predmeta 470. Pređite na paragraf 2 tog dokumenta odakle ću pročitati jednu rečenicu. To je izveštaj gospodina Akašija gospodinu Kofi Ananu (Kofi Annan) koji je tada bio na čelu mirovnih snaga. Pročitaću vam jednu rečenicu: "Predsednik Milošević je tvrdio da je napad bosanskih Srba na Goražde bio njihova reakcija na muslimansku ofanzivu koji je srpska strana očekivala, naročito posle Vašingtonskog sporazuma (Washington Agreement) između Muslimana i Hrvata". Možete li to da prokomentarišete?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, svakako. Vidite, ovde se pominje Vašingtonski sporazum između Muslimana i Hrvata, mislim da je to deo konteksta u kojem je došlo do napada na Goražde i važno je, odnosno interesantno je da gospodin Milošević na svom sastanku sa gospodinom Akašijem 13. aprila skrenuo pažnju na to. U vezi sa tim nemam nikakvog problema, međutim, ja se ne slažem sa tim da, ne slažem se sa tvrdnjom da je došlo do muslimanske ofanzive u Goraždu, ne vidim za to nikakvih dokaza. Naime, ja se sećam da je gospodin Milošević iznosio slične opaske na jednom sastanku na kojem sam ja prisustvovao, to je bilo 22. i 23. aprila, ali po mom mišljenju, to je u suprotnosti sa svakom realnom mogućnošću.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bih prešao na 16. april i skrenuo vašu pažnju na dokumente pod tabulatorom 13. Reč je o dva dokumenta, jedan je izveštaj za štampu, a drugi je propratni izveštaj. Prepoznajete li ove dokumente?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, ja sam obično sam sastavljao te izveštaje za štampu, a propratni dokument koji ste pomenuli je hronologija događaja od 15. i 16. aprila. Vidite da se tokom te nedelje događaji u i oko Goražda konstantno pogoršavaju.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li možemo da kažemo da ova hronologija uključuje razvoj događaja iz minute u minutu, kako su se odvijali u enklavi Goražde?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, to je tačno, ovo je vrlo detaljan, precizan zapis razvoja događaja. To su događaji u kojima je NATO po prvi put bio angažovan i kada je pružio ograničenu vazдушnu podršku na području oko Goražda.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Opišite nam, molim vas njihov angažman u to vreme.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Pa, NATO je bio odgovoran za zonu zabrane preleta koju je doneo Savet bezbednosti i koja je trajala prilično dugo vremena. Takođe je dozvoljeno da oni daju, da obezbede vazдушnu podršku snagama UN ukoliko ili kad ove budu izložene bilo kakvom napadu, od bilo koje strane. Ta bliska vazдушna podrška je prvi put dozvoljena u nedelju, 11. aprila. Sećam se tih događaja zato što sam bio angažovan u događajima koji su se odvijali jednog vrlo dramatičnog dana kada je artiljerija srpskih snaga izravno otvorila vatru na zaštićenu zonu Goražde i na civilne mete i kada su direktno otvorili vatru na jednu zgradu koja je bila bivša banka, a gde su službenici UN-a pokušali da se sakriju, odnosno da pronađu sklonište. I upravo pod tim okolnostima, te nedelje popodne, dozvoljena je bliska vazдушna podrška, što je, ako se dobro sećam, rezultiralo napadom na jedan srpski položaj sa kojeg se vršilo rukovođenje i komandovanje i mislim da je taj položaj i uništen tom prilikom.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Odakle ste dobili informaciju, odnosno, odakle vam saznanja da su civilni objekti bili na meti u Goraždu?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Iz izveštaja. Ne znam da li sam ovo pomenuo Sudu, ali Goražde je naime bila jedina enklava gde nije bilo UN snaga. Naime, imali ste druge takve enklave kao što su Žepa, Srebrenica, naravno Sarajevo i Tuzla, ali u Goraždu nije bilo prisutnosti snaga Ujedinjenih nacija. Bio je jedan vrlo mali broj vojnih posmatrača Ujedinjenih nacija, zajedno sa jednim ili dvojicom zvaničnika UNHCR i jednim službenikom Međunarod-

nog komiteta Crvenog krsta. Osim tih ljudi, kako se situacija pogoršavala, general Rouz (Michael Rose) koji je bio britanski zapovednik u Bosni, uspeo je da provuče kroz srpske linije jednu britansku SAS jedinicu, pripadnike specijalnih jedinica britanske vojske. Te smo izveštaje dobijali prvo od vojnih posmatrača Ujedinjenih nacija koji su tamo bili prisutni svo vreme, a zatim od pripadnika te britanske jedinice koja je uspela da uđe u Goražde.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada me zanima dokument pod tabulatorom 14, to je procena gospodina Akašija koju on šalje gospodinu Ananu. Molim vas da pogledate paragraf broj 3, pročitate ga i dajte nam svoj komentar.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: "Sobzirom na stav koji su do sada pokazali Srbi, kredibilitet današnjeg sporazuma je nizak. U međuvremenu, nema više efektivne vojne defanzive, odnosno odbrambenih mera koje su dostupne snagama armije BiH za grad Goražde". Kraj citata. Ja mislim da je ovo vrlo crna procena koju ovde daje gospodin Akaši koji je inače izbegavao da daje takve procene, osim ako nije zaista verovao da se događaji odvijaju u vrlo negativnom, u vrlo lošem smeru. On je pokušavao čitave nedelje ili čak i duže da ublaži taj napad srpskih snaga na Goražde, da na neki način poboljša situaciju, ali bez ikakvih rezultata i bilo je očito da se otpor snaga bosanske vlade slama. Dva dana pre toga znamo da su snage Ujedinjenih nacija bile izložene direktnom napadu, jedan avion britanskog vazduhoplovstva su srušile od strane srpske snage 15. aprila i ja mislim da se iza ovih komentara gospodina Akašija krije njegova vrlo pesimistična procena situacije i razvoja događaja. Ovaj dokument, kako vidite, ovaj telegram je datiran 17. aprila, mislim da je on imao vrlo snažan učinak, snažan efekat na generalnog sekretara Butrosa Butrosa Galija (Boutros Boutros-Ghali) tako da je narednog dana 18. aprila pisao direktno Generalnom sekretaru NATO pakta gospodinu Manfredu Verneru (Manfred Worner) i zatražio da NATO i to pod hitno razmotri mogućnost vazdušnih udara na položaje bosanskih Srba u i oko zaštićenih zona u Bosni, odnosno tamo gde su vrlo očito gađali civilne objekte i ugrožavali civilna područja.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada me zanima dokazni predmet broj 470, tabulator 15, pasus 7, to je telegram gospodina Anana gospodinu Akašiju. Zamolio bih vas da pročitate ceo pasus, mada me zanima druga rečenica, odnosno pročitate nam ceo pasus i objasnite nam kontekst, molim vas.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: U pasusu se kaže: "Nakon sastanka, ambasador Voroncov (Yuli Vorontsov) je obavestio gospodina Garakana (Chin-

maya Gharekhan),” uzgred, gospodin Garakan je bio visoki zvaničnik UN u Njujorku, ”o naporima ministra spoljnih poslova Kozirjeva (Andrey Kozyrev) u Beogradu. Prema tom izveštaju, predsednik Milošević je ‘uputio’ generala Mladića da zaustavi napad na Goražde, da ponovo uspostavi slobodu kretanja za pripadnike UNPROFOR-a i da dozvoli UNPROFOR-u da razmesti svoje snage u Goraždu. To se trebalo sprovesti 17. aprila, pre vašeg sastanka sa doktorom Karadžićem”.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Zanima me komentar, vaš komentar na ovaj konkretni deo.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Kao što ste rekli, ovaj telegram je poslao gospodin Kofi Anan, u to doba šef sektora za mirovne misije u Ujedinjenim nacijama u Njujorku, koji je od strane ruskog ambasadora Voroncova obavешten da se njegovom ministaru inostranih poslova Kozirjevu gospodin Milošević u Beogradu obavezao, odnosno obećao da će napad na Goražde prestati. Ja nemam dokaza da su takve instrukcije, takva uputstva zaista i data, po mom sećanju napad se zapravo pojačao tokom narednih dana. Ja se sećam, primera radi, da je 18. aprila u jutarnjim satima, između 8.00 i 10.00 prepodne bilo ispaljeno 42 projektila na Goražde, a samo jedan iz Goražda, što vam govori o tome kolika je bila nesrazmera između snaga bosanskih Srba i snaga bosanske vlade.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada me zanima 22. i 23. april, odnosno, kulminacija događaja koje ste nam sada opisivali. Molim vas recite nam nešto o sastancima koji se vezuju za krizu u Goraždu, a kojima ste vi bili prisutni tokom tih dana.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da je raspoloženje UN, kako u Sarajevu, tako i u štabu u Zagrebu bilo mračno, postojala je bojazan da će Goražde pasti, odnosno, da će se slomiti sav otpor koji se pružao bosanskim Srbima i da će veliki deo civilnog stanovništva ostati na milost i nemilost snagama koje do tada, koje su do tada imale prilično zastrašujuću povjest kada je reč o postupanju sa civilima pod njihovom kontrolom. Ja sam spomenuo u jednom svom odgovoru na vaše pitanje, gospodine Grum, da je generalni sekretar 18. aprila napisao jedno pismo NATO paktu i da je zatražio razmatranje mogućnosti vazdušnih akcija NATO-a, razmatranje mogućnosti da se napadnu položaji bosanskih Srba ukoliko budu napadali civilna područja, odnosno zaštićene zone. Mislim da je gospodin Akaši osetio veliku bojazan u pogledu angažmana NATO pakta, naime, on se bojao da bi tako nešto

moglo pogoršati sukob, odnosno uvesti Srbiju direktno u sukob. Mislim da je on to imao na umu cele te sedmice kada je imao čitav niz kontakata sa gospodinom Miloševićem. Mi smo u petak 22. aprila imali naš uobičajeni jutarnji sastanak u glavnom štabu i ponavljam, raspoloženje je bilo vrlo, vrlo mračno. Mi smo znali da je Savet atlanskog pakta (NATO Council), glavno telo koje donosi odluke u NATO paktu, imao sastanak u Briselu (Bruxelles) i da su nameravali da se pismom obrate generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija i očekivalo se da će se dati ultimatum bosanskim Srbima, što se doista i dogodilo narednog dana. Gospodin Akaši je razmislio o čitavoj situaciji, imali smo vrlo dugačku diskusiju na sastanku tog jutra. Onda je on rekao da ima nameru da odleti u Beograd, da ima nameru da o tome razgovara sa predsednikom Miloševićem i da je predsednik Milošević taj ko ima sposobnost da ujedini, odnosno spoji na sastanku rukovodstvo bosanskih Srba. On je takođe osetio da to na neki način na, da bi putem sastanka mogla postojati neka nada da se spasi prekid vatre, inače bismo bili suočeni sa potpunom tragedijom. Ja moram ovde reći da smo mi imali neke sporove na sastancima sa gospodinom Akašijem, mi nismo u to doba bili uopšte sigurni šta bi se uopšte moglo postići takvim jednim sastankom u Beogradu. Već je nekoliko puta pregovarano o prekidu vatre i nekoliko puta je i dolazilo do prekida vatre, međutim od tih prekida vatre na kraju nije bilo ništa. Mi smo bili svedoci upravo suprotnog, a to je da su napadi na zaštićena područja pojačavani. Takođe smo imali na umu ono što je Generalni sekretar pisao NATO i mislili smo da je, sobzirom na razvoj događaja, možda bilo bolje da se time pozabavi neko van Ujedinjenih nacija.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Mogu li da vas pitam šta se dešavalo na tim konkretnim razgovorima koji su se odvijali na sastancima?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Gospodin Akaši je bez obzira, odnosno uprkos našim razgovorima u Zagrebu ostao pri tome da ide u Beograd. Koli-ko se ja sećam, grupa nas je otišla sa njim u Beograd i trebalo je da stignemo u Beograd kasnije pre podne, negde oko ručka. General de Laprel koji je tada bio glavnokomandujući, tačnije četvrti komandant i koji je išao sa gospodinom Akašijem je morao da sklopi jednu satelitsku antenu, jedan mini satelit koji bi mu omogućio da bude u kontaktu kako sa Parizom (Paris), tako i sa Briselom, zbog toga što su događaji bili vrlo hitni i u samom Briselu su se dešavale vrlo hitne stvari. Severnoatlanski pakt je bio na putu da donese svoju odluku. On je sa samog aerodroma razgovarao sa Parizom i sa Briselom i posle tih razgovora smo otišli u kancelariju gospodina Miloševića u

centru Beograda i uskoro smo bili u plenarnoj sednici kojom je predsedavao gospodin Milošević i gde je bilo prisutno nekoliko predstavnika rukovodstva bosanskih Srba, bar 10 ili 12 njih. Ti razgovori su počeli oko podneva i trajali su do kasno uveče, do pola deset ili deset uveče. Mi iz Ujedinjenih nacija smo se posle toga povukli u svoj hotel, ali smo se ponovo sastali sledećeg jutra u 9.00, i u to vreme je pritisak značajno porastao. Gospodin Akaši je dobio instrukcije od generalnog sekretara u Njujorku da ne treba ni u kom slučaju da oteže sa svojim povratkom iz Beograda u Zagreb.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li znate zbog čega?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da je generalni sekretar imao u vidu razgovore koji su se održavali simultano sa sastankom u Beogradu koji su se odvijali u Briselu 22. aprila, kada je Severnoatlanski pakt odlučivao da bosanskim Srbima postavi ultimatum, tražeći od njih trenutni prekid vatre, povlačenje njihovih snaga i povlačenje svih teških oruđa izvan zone od tri kilometra oko Goražda, a kasnije i na 20 kilometara dalje. Imali smo razgovore na sličnu temu celog tog dugačkog dana, u petak 22. i nekoliko sati u subotu 23. aprila.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: U vezi sa tim nizom sastanaka, da li možete da nam kažete kakav je bio odnos koji ste vi приметили između gospodina Miloševića i rukovodstva bosanskih Srba?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: To me podseća na primedbu gospodina Stoltenberga iz jednog od dokumenata koje smo ranije videli ovde, a to je da je gospodin Milošević vrlo moćan igrač u ovim događajima. Koliko se sećam, na početku sastanka on je rekao kako je situacija vrlo ozbiljna i onda je stavio na sto jedan dnevni red od tri tačke. Tačka broj 1 bila je normalizacija odnosa između Ujedinjenih nacija i bosanskih Srba, pod brojem 2 bila je situacija u Goraždu, a pod brojem 3 bila je poželjnost prekida vatre u Bosni u celini. Mislim da gospodin Akaši nije bio sklon da direktno interveniše i da izazove gospodina Miloševića i druge ljude sa kojima je razgovarao, mada je tada reagovao odmah i rekao da postoji samo jedna stvar, jedna značajna stvar koja na tom sastanku može da se reši, a to je ozbiljnost situacije u Goraždu i apsolutni imperativ je postizanje prekida vatre, u suprotnom događaji će krenuti mnogo ozbiljnijim tokom.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Kako se završio taj sastanak? Šta je bio njegov ishod?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Taj sastanak se završio jednim mirovnim planom od šest tačaka koji je podrazumevao prekid vatre, povlačenje bosanskih Srba iz zone na daljinu od tri kilometra, izvlačenje teškog naoružanja, obećanje da će se Ujedinjenim nacijama omogućiti neograničeni pristup Goraždu, uzgred budi rečeno, to obećanje nikada nije ispunjeno. Postojala je jedna odredba o dozvoljavanju medicinskih evakuacija helikopterom koja se odnosila na ljude koji su u ozbiljnom stanju, povređeni ili teško bolesni, dogovor o njihovoj evakuaciji iz te enklave. I ponovo, to je bilo obećanje koje je trajalo samo nekoliko prvih dana posle sporazuma.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Pogledajte sada dokument pod tabulatorom 16. Da li to prepoznajete? Ako ga prepoznajete, recite nam šta je to.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, prepoznajem ove dokumente. To je saopštenje za štampu koje sam ja lično napisao u Zagrebu, u subotu, 23. aprila posle našeg povratka u Zagreb sa sastanaka u Beogradu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: A ovaj drugi dokument u tom istom dokaznom predmetu, to je izveštaj, telegram gospodina Akašija od 23. aprila?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Tačno, to je izveštaj glavnom štabu u Njujorku, našem sedištu u Njujorku o našoj poseti Beogradu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li to verno odražava tok sastanaka?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Koliko se ja sećam, da.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: A sad bih vam skrenuo pažnju na tabulator 70, izvinjavam se 17, na prvi pasus tog dokumenta koji je napisao gospodin de Laprel gospodinu Ananu. Datum je 25. april 1994. godine. Zamolio bih vas da prokomentarišete sledeće: "Situacija u Goraždu je stabilizovna pošto su se snage bosanskih Srba povukle na liniju od tri kilometra koja je dogovorena između doktora Karadžića i gospodina Akašija u Beogradu. Ova faza operacije je sada završena". Možete li da prokomentarišete ovo?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Izvinite, o čemu govorite? Na koju rečenicu mislite?

TUŽILAC GRUM – PITANJE: To je prvi pasus u tabulatoru 17, počinje sa "situacija u Goraždu je". Nalazi se na monitoru ispred vas.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, sada vidim tu rečenicu. To je bio izveštaj koji je podnet u ponedeljak i bio je istinit u tom kratkom momentu

kada je ovaj telegram napisan, u ponedjeljak ujutro. Srpske snage su se zaista povukle na tri kilometra od Goražda. Međutim, u nekoliko narednih dana, one su se već vratile na svoje prvobitne položaje.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bih vas zamolio da pogledate tabulator 18...

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mogu li da ukažem Sudu na jednu drugu stvar u ovom istom dokumentu, to je paragraf 4. To je poslednja rečenica u tom paragrafu. Pročitacu ako smem: "Uništavanje vodovodnih objekata od strane snaga bosanskih Srba imaće ozbiljne humanitarne posledice u sledećih nekoliko nedelja". Ovo je važno iz sledećeg razloga: ovo je napad i uništavanje sa predumišljajem ovog objekta vodovoda. To nije bilo neobično ponašanje za bosanske Srbe i njihove snage. Očigledno je kakve posledice može imati uništavanje vodovoda. I zaista, od tog dana u aprilu 1994. godine pa sledećih dve i po godine, do kraja 1996. godine, voda se u Goraždu mogla dobiti samo iz reke.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada vam skrećem pažnju na tabulator 18. To je kratko pismo gospodina Akašija gospodinu Miloševiću, datum je 10. maj 1994. godine. Mogu li da vas zamolim da pročitate tih nekoliko rečenica koje vidite u pismu, a onda ću da vas zamolim za komentar?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: "Kao što verovatno znate, situacija oko Goražda je i dalje teška. Relizacija sporazuma koji je postignut u Beogradu pod vašim izvanrednim rukovodstvom suočila se sa nekim nepremostivim teškoćama. Uzeo sam sebi slobodu da vam priložim pismo koje sam danas poslao doktoru Karadžiću u nadi da ćete vi biti u stanju da pomognete da se postigne brzo rešenje ovog pitanja koje ne trpi nikakvo dalje odlaganje. Ek-selencijo, prihvatite uveravanja mog najdubljeg poštovanja, u potpisu Jasuši Akaši". Tu je zatim pridodato i pismo koje je gospodin Akaši poslao doktoru Karadžiću i u kojem se sa mnogo detalja jasno opisuju kršenja koja od strane bosanskih Srba, kršenja sporazuma koji je postignut pre samo dve nedelje u Beogradu. Pominje se ponovno prisustvo teškog naoružanja unutar zone, ometanje konvoja Ujedinjenih nacija, jedan konvoj je na jednoj barikadi bio zadržan punih šest dana, medicinske evakuacije su onemogućene i tako dalje i tako dalje. Mislim da je gospodin Akaši bio vrlo razočaran što sporazum u Beogradu nije imao nikakvog trajnog efekta.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bih vas zamolio da pogledate tabulator 19. Tu su nam dovoljni vaši komentari koje ste nam dali u drugom dokumentu u tabulatoru 2, ali da li je tačno da je ovo odgovor gospodina Karadžića, doktora Karadžića na pismo koje je sadržano u prethodnom tabulatoru 18?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Tačno. Ovaj odgovor napisao je jedan saradnik doktora Karadžića, Jovan Zametica.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sledeći dokument koji bi hteo da pogledamo je tabulator 20. Prvo obratite pažnju na paragraf 19 tog dokumenta.

SUDIJA KVON: Teško mi je da ovo pratim. Kakva je suština odgovora doktora Karadžića?

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Gospodine Vilijams, da li možete da odgovorite na pitanje sudije Kvon (Kwon)? Kako je doktor Karadžić odgovorio na prethodno pismo?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ja bih ukratko opisao njegov odgovor kao kategoričan. Gospodin Zametica, savetnik gospodina Karadžića, potvrđuje da su primili pismo gospodina Akašija. On ne odgovara suštinski ni na jedno od pitanja koje je pokrenuo gospodin Akaši u svom vrlo detaljnom pismu. Priznaje da oni imaju uniformisane ljude, on ih ne naziva vojnicima, što je vrlo interesantno, on ih naziva samo uniformisanim ljudima. Kaže da ima i uniformisanih ljudi u okviru te zone prečnika tri kilometra, kaže da su oni demobilisani, da nemaju druge odeće koju mogu nositi pa su zato još uvek u uniformi i da više ne ratuju. Ukratko, ovo nije nikakav suštinski, pravi odgovor na pismo koje je gospodin Akaši uputio rukovodstvu bosanskih Srba.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bi zamolio da se vratite na paragraf 19. Molim vas da nam pročitate ove dve rečenice i da nam objasnite njihov kontekst.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: "14. maja 1994. godine moj Specijalni predstavnik je razgovarao sa predsednikom Miloševićem koji je pomogao da se sazove sastanak u Beogradu, 22. i 23. aprila 1994. Predsednik Milošević ga je uverio da će učiniti sve u njegovo moći da dođe do brzog zaključenja i pune realizacije sporazuma i aranžmana koji su navedeni u prethodnom paragrafu a koji se tiču Goražda".

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada pogledajte, molim vas, izveštaj Generalnom sekretaru, to je tabulator 20, tačnije paragraf 4. Imate li neki komentar?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da ovaj paragraf ističe ozbiljnost situacije koja je vladala u to vreme, u vreme krize oko Goražda. Tu se govori o pismu koje je generalni sekretar UN 18. aprila uputio Generalnom sekretaru NATO Manfredu Verneru, gde se od njega traži da navede koji je najbliži datum kada će NATO moći da izvrši vazdušne udare protiv artiljerije i tenkova koji se nalaze oko zaštićenih zona Ujedinjenih nacija i za koje se veruje da otvaraju vatru na civilne ciljeve. Dalje se pominje da ga je 22. aprila, u petak, doktor Verner informisao da su donete dve odluke o zaštiti zaštićenih zona. Što se tiče Goražda, mora da dođe do povlačenja unutar zone i to u roku od 48 sati, naoružanje mora da se povuče na tri kilometra od te zone, a kao drugo, mora doći do prekida vatre, tako da Ujedinjene nacije imaju neometan pristup i mora da se povuče teško naoružanje, u suprotnom će doći do vazdušnih udara NATO. Ozbiljnost ovog pasusa sastoji se u sledećem – vrlo je verovatno da bi se, da nije bilo sastanaka 22. i 23. u Beogradu, vazdušni udari protiv bosanskih Srba desili. Mislim da se oni nisu povukli dovoljno daleko da zadovolje kriterijume NATO, mislim da je NATO njima zapravo postavio veće prepreke i više kriterijume za prekid neprijateljstava.

TUŽILAC GRUM: Časni Sude, da li je sada prikladno vreme za pauzu?

SUDIJA MEJ: Sada ćemo otići na pauzu 20 minuta. Molim vas da imate na umu da ni sa kim ne smete da razgovarate o vašem svedočenju sve dok se ono ne završi, a to uključuje i pripadnike tima Tužilaštva. Pauza, 20 minuta.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Grum.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Doktore Vilijams, sada bih želeo da se vratimo na sastanke koji su održani 22. i 23. aprila u Beogradu. Zamolio bih vas da mi odgovorite na nekoliko detaljnijih pitanja u vezi sa tim. Tokom tih sastanaka, da li je gospodin Milošević ikada izrazio svoj stav u vezi sa genezom problema oko Goražda?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Koliko se ja sećam, on je dodao neke stvari u smislu onoga što je već izvestio gospodin Akaši nakon jednog ranijeg sastanka sa Miloševićem, 13. aprila. Naime, što se tiče razloga za krizu u Goraždu, gospodin Milošević je smatrao da je to posledica muslimanske ofanzive iz enklave. On je takođe rekao u više navrata da je reč o srpskoj teritoriji.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Za vreme tog sastanka koji je trajao dan i po, da li ste vi stekli nekakav utisak o tome kako gospodin Milošević gleda na generala Mladića i gospodina Karadžića? Možete li da nam kažete vaš utisak o tome?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Postojala je razlika, naravno, sobzirom na činjenicu da je doktor Karadžić predstavljao političko rukovodstvo a gospodin Mladić vojno. Političko rukovodstvo je bilo uvek prilično glomazno, što se tiče njihovog prisustva na tim sastancima, i nikada niste saradivali sa dva ili tri zvaničnika, već najmanje sa osam do deset i uvek je bilo nekih njihovih međusobnih prepirki. Nisu bili spremni da razgovaraju o nekim konkretnim stvarima, pogotovo kada je reč o diskusijama koje su održane 22. i 23. aprila 1994. godine jer je stvar bila prilično ozbiljna. Za razliku od njih, general Mladić je svoj stav i na tom sastanku i na drugim sastancima izražavao na vrlo odlučan i snažan način. Koliko se ja mogu setiti, na ovim sastancima u Beogradu on je bio donekle povučen. Mislim da je to bilo nedugo nakon samoubistva njegove kćeri, što je očito ostavilo posledice na njemu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Za vreme tog sastanka, da li ste vi bili prisutni kada je gospodin Milošević uputio gospodina Karadžića da telefonira u vezi sa situacijom do koje je došlo u Rogatici?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, jesam. Rogatica je selo koje je negde na pola puta između Sarajeva i Goražda gde je jedan konvoj Ujedinjenih nacija koji je pokušavao da se probije do Goražda sa humanitarnom pomoći i sa dodatnim mirovnjacima bio zaustavljen nekoliko dana. I ne samo da je bio zaustavljen već je bio izložen maltretiranju od strane bosanskih Srba u tom mestu. Ja se sećam da je gospodin Milošević izrazio svoje nestrpljenje u vezi sa ovom situacijom i bio vrlo eksplicitan kada je rekao da je u interesu svih da taj konvoj što pre dođe do Goražda. To svoje nestrpljenje je, pre svega, izrazio prema doktoru Karadžiću, od njega je zatražio da svoje ljude u Rogatici uputi, da im naredi da uklone te prepreke i to što je pre moguće.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li se doktor Karadžić složio, da li je postupio kako mu je rečeno?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, jeste.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Pre nego što napustimo Goražde, skrenuo bih vam pažnju na još jedan dokument od 1. aprila 1995. godine, tabulator 21, dokaznog predmeta 470, to je izveštaj Krejga Dženesa. Zanima me druga strana tog dokumenta, to su paragrafi 1, 2, 3 i 4. Mislim da ste pomenuli tokom svog iskaza, ali moliću vas da još jednom rezimirate ove paragrafe i da nam identifikujete razne civilne mete za koje je gospodin Dženes smatrao da su izložene opasnosti od granatiranja.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Dokument je iz aprila 1995. godine, odnosno, tačno 12 meseci posle događaja o kojima smo maločas razgovarali. On govori o granatiranju na potpuno nasumičan način, granatiranju kojem je izložen grad Goražde i nadalje kaže da su mu neke njegove kolege iz redova vojske rekli da nema nikakvog pokušaja da se kontrolisano otvara vatra u smislu vojnih meta i da je na meti centar grada gde je locirana bolnica, raznorazne zgrade socijalne pomoći, kancelarija Crvenog krsta, kancelarija UNHCR-a, pijaca, brojni kafići i tako dalje. Sva ta mesta su dobro poznata vojsci bosanskih Srba koji ih direktno mogu videti sa svojih položaja, taj deo grada, pošto su njihovi položaji na okolnim brdima. I na kraju kaže da nije bilo provokacija, lokalnih provokacija od strane Armije BiH-a pre nego što je usledio taj napad.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bih želeo da skrenem vašu pažnju na sledeću stranu, to je poslednja rečenica prvog paragrafa gde doktor Dženes iznosi svoj komentar o obrazloženju za napad na Goražde koje mu je dao jedan visoki srpski zvaničnik.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, tako je, to su reči jednog visokog srpskog zvaničnika koji je rekao: "Ako vi vršite pritisak na Srbiju, Srbija na nas, mi vršimo pritisak na vas".

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada ćemo preći na Sarajevo. Ukratko, molim vas, kađa ste vi došli u Sarajevo, kakva je bila situacija, kakav je bio kontekst događaja?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ja sam prvi put bio u Sarajevu u februaru 1994. godine i to neposredno nakon incidenta na pijaci 5. februara gde je došlo do pogibije velikog broja civila. Zatim sam tokom sledećih 12 meseci

odlazio u Sarajevo 10 do 12 puta, vrlo često u pratnji gospodina Akašija, ali sam i sam odlazio kako bih se onde sastajao sa mojim službenicima koji su radili u Sarajevu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Ukratko opišite Pretresnom veću kakvu vrstu mera ste vi trebali preduzeti, odnosno kakva vrsta mera se preduzimala za vas kako bi se pobrinulo za vašu sigurnost na tim posetama?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Pa, mere su se razlikovale u zavisnosti od situacije i moram da kažem Sudu da vrlo često ja nisam mogao ni da odem u Sarajevo jer je vazdušni most, odnosno letovi UN-a koji su se redovito obavljali na liniji Zagreb - Sarajevo su bili prekinuti, bilo zbog pretnji bosanskih Srba, bilo zbog otvaranja vatre na te avione od strane snaga bosanskih Srba. Jedan primer, kada je reč o krizi u Goraždu, zapovednik snaga je avionom stigao u Sarajevo 17. aprila i dok se približavao Sarajevu, na njega je namerno otvorena vatra od strane bosanskih Srba. O tome je bilo reči sa doktorom Karadžićem koji nije poricao tu optužbu. Dakle, bilo je prilika, situacija kada ja nisam ni mogao da odem tamo ali u situacijama kada sam uspevao da odem, uvek sam morao preduzimati neke jednostavne mere tipa nošenje zaštitnog prsluka ili kacige ili putovanje u zaštićenim vozilima i slično.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Kada koristite izraz "vazdušni most", da li govorite o vazdušnom mostu kojim su se služili ne samo predstavnici međunarodne zajednice, odnosno Ujedinjenih nacija kako bi došli i otišli iz Sarajeva, već je taj „vazdušni most“ korišćen i za dopremanje humanitarne pomoći preko sarajevskog aerodroma?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, tako je. Humanitarna pomoć, lekovi, hrana, sve je to dovoženo vazdušnim putem. Međutim, bilo je perioda kada je bilo moguće putovati putem, konvojima u Sarajevo, ali onda su ti konvoji bili mnogo više izloženi maltretiranju od bosanskih Srba, pogotovu ovih 16 meseci dok sam ja bio na svojoj dužnosti.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je gospodin Akaši ikada apelovao, da li se obratio direktno doktoru Karadžiću kako bi se održavao ovaj vazdušni most u skladu sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, vrlo često, i na svakom sastanku na kojem sam ja bio sa gospodinom Akašijem i sa rukovodiocima bosanskih Srba.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Kakav je bio rezultat takvih zahteva?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Različit. Vrlo često je dočekan sa određenim neprijateljstvom, odnosno, "zašto bismo mi to radili? Zašto bismo pomagali Muslimane?" i tako dalje. To je bio refren koji se često ponavljao. Oni su vrlo često govorili da oni ponovo žele da pregovaraju o situaciji vezanoj za aerodrom, da je taj aerodrom njihov aerodrom i da se zapravo radilo o jednoj privilegiji UN da se njime koristi. Nekada su na tim sastancima iznosili direktne pretnje u pogledu sigurnosti tih aviona. Sećam se, u septembru 1994. godine papa je izrazio želju da poseti Sarajevo, a gospodin Akaši je to spomenuo rukovodstvu bosanskih Srba na jednom sastanku gde je rečeno da tako nešto ne bi bilo osobito mudro i da oni ne mogu garantirati sigurnost pape u Sarajevu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Pod tabulatorom 22 imate veliki broj dokumenata koje ste juče imali prilike da pogledate. Ja ću vas zamoliti samo kratko da rezimirate sadržaj svih ovih dokumenata pod ovim tabulatorom.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Pa mislim da ova serija dokumenata naglašava osetljivost situacije Sarajeva. Činjenica je da je taj grad bio pod opsadom, ako prihvatite značenje termina „opsada“ kao vojnog okruženja urbane populacije i da se toj populaciji sprečava izlazak, odnosno ulazak u grad što se razlikovalo u intenzitetu, zavisno od situacije. Dokumenti ovde govore kako su humanitarni konvoji bili izloženi otvaranju vatre. Britanski konvoj na primer 27. jula 1994. godine bio je izložen direktnoj vatri od strane srpskih nišandžija, a taj incident je doveo do pogibije jednog britanskog vojnika. Civili su takođe bili izloženi izuzetno velikoj opasnosti, često su bili izloženi snajperskoj kampanji, na primer, i granatiranju, mada je to granatiranje bilo manjeg intenziteta nakon februara 1994. godine kada je postignut sporazum da se teško naoružanje povuče iz Sarajeva.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: U ovom konkretnom dokumentu, da li se odražavaju gledišta doktora Karadžića u odnosu na sankcije i njegova reakcija na, sobzirom na civilno stanovništvo u Sarajevu?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Upravo tako. Na skoro svakom sastanku koga se ja sećam on je govorio kako je opsada oružje, sredstvo protiv civilnog stanovništva, on je otvoreno govorio o ometanju humanitarnih konvoja, doturanju humanitarne pomoći, o uništavanju komunalija, bilo da se radi o vodovodu, gasovodu ili struji, uskraćivanju medicinske pomoći i tako dalje.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Mogu li da vam skrenem pažnju na jedan konkretni deo ovog dokumenta, da pomognem sudijama, to je ERN broj koji se završava na 2892, to je isečak jednog govora doktora Karadžića. On će biti na ekranu ispred vas, tako će vam biti najlakše da ga vidite. Da li vam je ovo poznato?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, vrlo mi je poznato. Ovo je govor koji je doktor Karadžić održao na Palama skupštini bosanskih Srba u kojem on vrlo otvoreno preti civilnom stanovništvu Sarajeva, vrlo rečito.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Kako je trebalo da se ostvare te pretnje?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Između ostalog, prekidanjem snabdevanja grada, nametanjem sankcija stanovnicima grada. Mislim da je bila jedna rečenica koja ledi krv na kraju ovog govora, a čuo sam ga kako to više puta govori na sastancima. Ako smem, ponoviću to i ovde Sudu: "Mislim da sada imamo puno pravo da uvedemo takve sankcije protiv Muslimana. Neće im proleteti ni ptica dok se ne natera svet da natera Jugoslaviju da ukine sankcije protiv bosanskih Srba".

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Doktore Vilijams, sad ću vas zamoliti da se malo prisetite stvari iz svog ranijeg iskustva da biste odgovorili na ovo pitanje. Da li ste vi bili jedno vreme u Međunarodnom institutu za strateške studije (International Institute for Strategic Studies)?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, ja sam bio stipendista, viši istraživač u tom Institutu od 1995. do 1998. godine.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Na osnovu vašeg akademskog znanja i iskustva, kako biste vi stavili u širi, svetski kontekst ovu opsadu Sarajeva u ovom veku?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Pojam opsade očigledno potiče iz najranijih početaka istorije ratovanja. To je jedna taktika, zapravo strategija koja je primenjivana i u Drugom svetskom ratu, naročito su je na Istočnom frontu primenjivali i Nemci i Rusi. Međutim, ovde je naročito vredno pažnje reći da od 1945. godine, od kraja Drugog svetskog rata, bez obzira na to što je bilo sukoba i ratova skoro u svakom delu sveta, ratovanje opsadom je pomalo izuzetan slučaj. U tom pogledu, ponašanje snaga bosanskih Srba prema raznim zaštićenim zonama u Bosni, a ranije i ponašanje jugoslovenskih snaga u pogledu Vukovara je izuzetno, predstavlja izuzetak i to u dva smisla: u prvom smislu, nije tipično za ratove koji su se vodili posle 1945. godine, a

u drugom smislu, izuzetno je po brutalnosti i rigoroznosti sa kojom je primenjivana ta opsada, imajući na umu, očigledno, civilno stanovništvo.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li možete sada opsadu Sarajeva postaviti u kontekst drugih događaja koji su se u to vreme odvijali u Bosni?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislite na vreme dok sam ja bio u bivšoj Jugoslaviji?

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Došlo je do izvesnog smanjenja napetosti situacije u Sarajevu posle krize 1994. godine. Granatiranje koje je bilo svakodnevna pojava od 1992. godine se prekinulo kada se srpsko teško naoružanje povuklo izvan zone koju je odredio NATO i tokom jednog kratkog perioda posle februara, otprilike dva meseca ili tako nešto, humanitarnim konvojima je bilo lakše da priđu i putem i vazduhom u Sarajevo. Od aprila nadalje, mislim da se to poklapa sa krizom u Goraždu, položaj Sarajeva je ponovo počeo da se menja na gore, došlo je do pogoršanja koje je bilo naročito izraženo krajem 1994. godine i koje se nastavilo 1995. godine, što je imalo za posledicu uskraćivanje najosnovnijih komunalnih usluga civilnom stanovništvu, često uskraćivanje i humanitarne pomoći.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li možete ukratko da opišete situaciju u kojoj su se tada nalazili bosanski Srbi, da li je i njima bila prekinuta humanitarna pomoć?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Postojala je humanitarna pomoć za bosanske Srbe, ali pitanje je ko ju je prekinuo. Humanitarne agencije imaju svoje obaveze koje su zapisane u međunarodnom humanitarnom pravu. Sud ih je svestan i one spadaju u dužnosti i obaveze ovih organizacija. Ako ostavimo po strani logističke probleme kao što su surove zime i ostalo, humanitarna pomoć je uspevala da se probije u Republiku Srpsku, što ne znači da su ekonomski uslovi za mnoge ljude u Republici Srpskoj bili laki. Njihovi uslovi života su bili vrlo teški. Međutim, te teškoće su poticale od toga što se radilo o jednoj celini, o jednoj državi koja nije imala nikakve stvarne uslove da ekonomski opstane.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bih vas zamolio da pogledate dokazni predmet broj 470, tabulator 23, to je pismo gospodina Akašija doktoru Karadžiću. Tu piše: "Siguran sam da nije vaša namera da izazovete stradanja

nedužnih civila i najozbiljnije tražim od vas da ne preduzimate nikakve mere i radnje čiji bi efekat bio da se upropašćavaju životi nedužnih ljudi, naročito u Sarajevu i istočnim enklavama, ili da se drastično povećaju napetosti". Ovo je upozorenje doktoru Karadžiću. Da li je to jedno od mnogih upozorenja kojima se on obaveštava o situaciji u Sarajevu?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, to je reakcija na onaj njegov govor.

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Gospodine Grum, kada dobijemo svežanj dokumenata kao što je ovaj, a na njemu nema brojeva strana, niti može da se napravi razlika gde počinje i gde se završava neki dokument, jedno od pitanja koje se postavlja je datum ovog govora. Niko nije pomenuo kada je održan taj govor, ali sam ja ovde pogledao na kraju dokumenta, gde se vide datumi faksova, i tu se vidi da je faks datiran 2.septembra. Ako pogledate na dno strane, čovek mora da čita naopako što takođe pomalo iritira, i ako sve to uspete da uradite, naćićete da je datum 2. septembar 1994. godine.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Izvinjavam se, časni Sude. Pitaću svedoka da li se seća kada je održan taj govor.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Koliko se ja sećam, taj govor je održan uveče 1. septembra 1994. godine. Prevod tog govora sam dobio faksom od dopisnika Rojtersa (Reuters) u Sarajevu, a onda je gospodin Akaši poslao pismo gospodinu Karadžiću 3. septembra.

SUDIJA MEJ: Hvala vam.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Molim vas da se sada vratite na tabulator 23. Ove istočne enklave koje gospodin Akaši pominje u pismu, u ovom upozorenju gospodinu Karadžiću, o kojim se enklavama radi? Na koje enklave, odnosno konkretne lokacije misli?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Gospodin Akaši pominje tri zaštićene zone na istoku Bosne a to su Goražde, Srebrenica i Žepa. Ja sam prethodno govorio u teškoj situaciji u Sarajevu. Ove teškoće su bile mnogo teže, mnogo veće u ovim enklavama na terenu jer nije bilo nikakvog drugog pristupa tim enklavama osim putem. Nije bilo nikakvih aerodroma niti uzletnih pista kojima bi se moglo prići tim enklavama.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Ovo što se dešavalo u Sarajevu vi ste okarakterisali kao opsadu. Da li ste nešto slično videli i na drugim mestima u Bosni? Da li ste primetili primenu slične taktike?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da. Jedan primer je Goražde. Ja sam ranije pominjao gospodina Dženesa, oficira koga sam ja tamo razmestio. Vrlo sam zavisio od njegovih izveštaja koje je on redovno slao. Goražde je bilo izloženo čestom granatiranju bez obzira na beogradski sporazum od 22. i 23. aprila 1994. godine. Kao što sam već rekao Sude, vodovod, odnosno objekat za prečišćavanje vode je namerno uništen, a uništile su ga snage bosanskih Srba. Nije bilo struje u celoj enklavi, osim struje koja je dobijana iz generatora koji su radili na gorivo i te struje je bilo dovoljno za svega dva sata dnevno. Sudu će biti jasno koliko je bilo teško u tim uslovima da rade bolnice i da opslužuju decu, starije ljude i bolesne ljude u enklavi.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada pogledajte tabulator 24, to je šifrovani telegram gospodina Igltona (William Eagleton) gospodinu Ananu i gospodinu Akašiju od 19. septembra 1994. godine. Ponovo se govori o presecanju dovoda struje i gasa i kako će to delovati na civilno stanovništvo u Sarajevu. Moje pitanje je da li je u to vreme bilo neke značajne vojne aktivnosti u području Sarajeva koja bi opravdala takve mere?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Nisam siguran da mogu da se složim da bi bilo kakva vojna aktivnost mogla tako nešto da opravda. Ja upravo drugačije shvatam Ženevske konvencije, u smislu da prekidanje životno važnih komunalija, kao sto su voda, gas i struja, treba da izbegavaju sve naoružane strane. Međutim, sigurno je da u tom periodu nije bilo ničeg što bi opravdalo, kao što je gospodin Iglton i rekao u svom telegramu, neke posebne aktivnosti koja bi mogla da provocira bosanske Srbe da prekinu dovod gasa gradu, pošto je to bio izvor grejanja za ogromnu većinu stanovnika grada.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada pogledajte tabulator 25 i molim vas da obratite pažnju na paragraf 3 koji se nalazi pri dnu. To je citat doktora Karadžića. Molim vas da pročitate taj citat, imate i nastavak na sledećoj strani i onda nam sve to prokomentarišite.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: On kaže, mislim na doktora Karadžića: "Ako nas međunarodna zajednica tretira kao zveri, onda ćemo se mi i ponašati kao zveri," kraj citata. On je konkretno pomenuo u ovom smislu korišćenje komunalija kao sredstva rata. Kako je popodne odmicalo, on je

malo omekšao i rekao da će razmotriti ponovno uvođenje stuje, vode i gasa u Sarajevo, ukoliko se to učini u kontekstu popravke komunalija u celoj Bosni.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: To je dovoljno. Da li bi gospodin Milošević bio obavešten, po vašem mišljenju, o pogledima doktora Karadžića na takve stvari kao što su komunalije i njihovo korišćenje ili prekid protiv civilnog stanovništva?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da bi bio obavešten. On je, to su sigurno stvari o kojima je sa njim govorio gospodin Akaš. Osim toga, to je bilo svima poznato. O tome se često govorilo i o tome je Karadžić govorio i u Skupštini.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je Karadžić ikada govorio kakav je njegov cilj za Sarajevo, u vezi sa Sarajevom?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Jeste, govorio je o podeli grada. Govorio je u tom smislu i to sa odobravanjem o podeli Berlina (Berlin) ili podeli Bejruta (Beirut). Dao je, ima dva primera u ovom smislu. On je rekao da će u budućnosti postojati dva sasvim odvojena grada koji će biti vrlo strogo podeljeni u svakom pogledu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bih želeo da vam skrenem pažnju na granatiranje i snajpersku vatru u Sarajevu. Biće drugih svedoka koje će o ovome detaljnije govoriti, ali ja vas pitam da li ste vi lično prisustvovali jednom incidentu, kada je jedna mlada žena bila pogođena iz snajpera?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Jesam. Hoću da kažem da je snajperisanje bila redovna pojava. Bilo je perioda kada je to bilo intenzivnije nego u drugim periodima, bilo je pokušaja da se postignu takozvani sporazumi o prekidu snajperske vatre. Jedan od tih sporazuma bio je postignut u avgustu 1994. godine. Međutim, bez obzira na to, ti incidenti su bili vrlo redovni i ja sam jednom prisustvovao incidentu kada je jedna devojka pogođena.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Možete li da nam opišete taj incident kome ste prisustvovali?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ja sam išao, vraćao sam se iz štaba Ujedinjenih nacija koji smo zvali rezidencija, iz hotela "Holiday In" gde sam bio na jednom sastanku sa novinarima. Hodao sam ulicom kada sam čuo hice i video sam na par stotina metara kako je pogođena jedna devojka.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Kada je to bilo?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Koliko se sećam, to je bilo u septembru ili oktobru 1994. godine.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je bilo nekog vojnog personala Ujedinjenih nacija ili međunarodnih snaga na licu mesta?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Na svu sreću jeste, to je bio jedan kraj koji se zvao „Aleja snajpera“ i srećom, tu su redovno patrolirali francuski vojnici i tu devojku je pokupilo francusko vozilo koje ju je odvezlo u bolnicu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: U to vreme, da li su francuski predstavnici rekli nešto o tome odakle je ispaljen hitac?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Jeste, rekli su da je ispaljen iz zgrade koju su držali bosanski Srbi sa druge strane linije sukoba, a to su zgrade iz kojih se često pucalo.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Što se tiče granatiranja, da li ste se ikada žalili generalu Mladiću u vezi sa granatiranjem Sarajeva?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, jesam. U toku jednog sastanka na Palama, mada to nije bila glavna tema, rekao sam da je to za svaku osudu i da je to suprotno svim zakonima ratovanja, kao i konkretnim sporazumima koji se odnose na Sarajevo posle februarske krize. On je odgovorio: „Mi ćemo uvek odgovoriti sa dve granate na svaku granatu koju Muslimani ispale“.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je on pri tom mislio na granate koje Muslimani ispaljuju iz Sarajeva ili iz nekog drugog dela Bosne?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: U tom slučaju na Sarajevo, ja mislim.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Zanima me dokument pod tabulatorom 26, dokaznog predmeta 470. Da li je to brifing za štampu koji ste vi sami sastavili?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, tako je.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Za vreme vašeg rada u Sarajevu, da li ste u jednom trenutku saznali da je došlo do pojačanog intenziteta srpske vazdušne odbrane u okolini sarajevskog aerodroma?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, mislim da su Srbi izvukli neke lekcije, neke pouke iz gorajdanske krize u aprilu 1994. godine. Naime, oni su vrlo

jasno uočili da postoji pretnja vazдушnim udarima NATO i do jeseni 1994. godine, naše vojne kolege iz UN-a su javili o pojačavanju odbrambenih, vazдушnih odbrambenih mera Srba, ne samo oko Sarajeva već i u severozapadnoj Bosni. Te mere su uključivale razmeštanje radarskih uređaja, daleko šire korišćenje radara a takođe i razmeštanje većeg broja projektila "zemlja-vazduh" na tom području.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Kakav je bio zaključak, da li ste mogli da zaključite odakle im je stigla, od koga su dobili tu novu ili dodatnu opremu?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Zaključak je bio da je ona verovatno u nekim manjim količinama negde bila uskladištena, ali ja mislim da je to diskutabilno. Zaključak je bio da je verovatno došla iz Jugoslavije.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je to bila procena gospodina Akašija i vojnog personala koji je tamo bio prisutan?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, tako je.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bih vas zamolio da pređemo na temu Bijeljine. Možete li ukratko da nam rezimirate situaciju u Bijeljini tokom vašeg službovanja u Bosni?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Bijeljina je bila jedan od onih gradova koji su nekako izbegli najveća zverstva na početku rata 1992. godine. Tamo su ostale neke manjine, kao što ih je bilo i u Banja Luci. Koliko se sećam, mislim da je negde oko 7.000 Muslimana ostalo da živi u Bijeljini, zajedno sa manjim brojem Roma. Negde početkom februara, izvinjavam se, početkom ili sredinom jula 1994. godine Crveni krst nas je izvestio da je veliki broj Muslimana isteran iz svojih domova u Bijeljini i prisiljen da pređe na teritoriju pod kontrolom bosanske vlade. Zapravo, tokom sledećeg meseca 2.500 Muslimana je proterano iz Bijeljine a zatim od septembra do novembra još 2.500. Znači, skoro svi, odnosno, najveći broj pripadnika manjina je proteran u tom periodu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je tokom tog istog perioda od muslimanskih porodica traženo, zahtevano da prime izbegle bosanske Srbe u svoje kuće?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, tako je. To je bila praksa koja je prevladavala, posebno u Banja Luci gde je još uvek postojala jedna manja koncentracija manjinskog stanovništva. Mene je šokirala izuzetno mračna

slika koju smo dobili na osnovu izveštaja o životu Muslimana i Hrvata u Banja Luci. Naime, njihovo dostojanstvo je bilo ugroženo, živeli su u teškoj oskudici, bez osnovnih medicinskih sredstava i lekova, a čini mi se da neki, da Muslimani nisu mogli biti pokopani na svojim grobljima. Ali naredbe da se uzmu na stan srpske izbeglice su bile učestale, o tome su mi pričali neki Muslimani i rekli su mi da su čak imali neke koristi u tom smislu, barem su mogli ostati u svojim kućama.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Što se tiče situacije u Banja Luci, hteo bih vam skrenuti pažnju na dokument 472, zapravo na treću stranicu tog dokumenta. Možda ga nemate pa ću zamoliti prevodioca da vam ga doda. To je faks gospodina Stoltenberga Generalnom sekretaru od 27. juna 1994. godine. Pod rimskim brojem šest navodi se: "Za vreme sastanka sa predsednikom Miloševićem, upoznao sam ga sa situacijom na području Banja Luke i rekao mu da je ono što se dešava neprihvatljivo. On je kao odgovor rekao da radije ne bi izneo nikakav komentar". Kraj citata. Da li ste vi znali za ovu komunikaciju između gospodina Stoltenberga i gospodina Miloševića?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, jesam, znao sam za to. Znao sam da je poslat jedan faks i znam za izveštaj sa tog sastanka i mislim da je intervencija gospodina Stoltenberga bila podstaknuta izveštajima o teškoj situaciji koja je vladala u Banja Luci.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bih vam skrenuo pažnju na dokument pod tabulatorom 27. Unapred se izvinjavam Pretresnom veću, ponovo se radi o čitavom nizu dokumenata. Ja ću govoriti samo o dokumentu na poslednjoj strani, mislim da se ERN broj završava brojevima 4.223. Gospodine Vilijams, molim vas, pogledajte ovaj dokazni predmet. Da li je ovo serija saopštenja za štampu Međunarodnog komiteta Crvenog krsta, Ujedinjenih nacija i drugih organizacija u vezi sa situacijom u Bijeljini tokom 1994. godine?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, tako je, to je situacija o kojoj je često bilo reči sa rukovodstvom bosanskih Srba ali, na žalost, moram da kažem da ti razgovori nisu doveli ni do kakvih rezultata. Doktor Karadžić se jednom pretvarao da je smenio lokalnog komandanta policije za kojeg je rekao da je bio odgovoran za maltretiranje Muslimana u tom području.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bih vas molio da pogledate poslednju stranu, to je pismo gospodina Akašija doktoru Karadžiću od 20. septembra 1994. godine. Da li vam je poznato ovo pismo?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, poznato mi je, mislim da sam učestvovao u pisanju, u formulisanju ovog pisma. Mislim da je to bilo neuobičajeno kritično, strogo pismo u kojem gospodin Akaši piše doktoru Karadžiću i izražava svoje očajanje, jer se muslimanski civili i dalje kontinuirano proteruju iz Bijeljine. Kao primer, on pominje da je samo u jednom danu proterano njih oko 700, to je bilo 17. septembra, dakle samo u jednom danu. On takođe skreće pažnju doktora Karadžića, mislim da je to bilo prvi put da je tako nešto učinio, na mogućnost da takve neoprostive radnje, odnosno, da oni koji su odgovorni za ta kontinuirana krivična dela budu izloženi istrazi i krivičnom gonjenju od strane Međunarodnog tribunala za ratne zločine za bivšu Jugoslaviju.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li ste vi sa doktorom Karadžićem u jednom trenutku razgovarali o uništavanju džamija u području koje je bilo pod kontrolom bosanskih Srba?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Jesam. Negde baš u to vreme ja sam otišao na Pale sam i onde se sastao sa njegovim savetnikom Jovanom Zamećicom, a zatim i sa doktorom Karadžićem lično. Ja sam hteo da razgovaramo o pristupu istočnim oblastima, ali sam isto tako želeo da razgovaramo i o namernom uništavanju verskih objekata i objekata od istorijskog značaja.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Šta je on rekao na to? Šta je rekao koji je razlog uništavanja džamija, odnosno verskih objekata?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ja sam bio iznenađen kad je on rekao da ne poriče da se džamije namerno uništavaju. Rekao je da se uništavaju zato jer su to simboli turskog imperijalizma i da se on ne sme suprostavljati gnevu ljudi u ovom pogledu. On je vrlo eksplicitno rekao da bi bilo vrlo dobro da se svi aspekti tog istorijskog nasleđa izbrišu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Kratko bih vam skrenuo pažnju na Tuzlu i jedno uzletište koje je postojalo u Tuzli. Kakav je bio njegov značaj sobzirom na humanitarnu situaciju i humanitarnu pomoć tom kraju?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: To je bilo prilično veliko uzletište, a Tuzla je bila jedna od zaštićenih zona koje su takvima proglašene u jednoj rezoluciji Saveta bezbednosti u maju 1993. godine. Uprkos činjenici da je posto-

jalo to veliko uzletišta u gradu, Ujedinjene nacije nisu bili u mogućnosti da ga koriste, jer su bosanski Srbi izjavili da ne žele da se putem tog aerodroma Muslimanima dostavlja bilo kakva pomoć. Ako se dobro sećam, gospodin Akaši je u martu, 1. marta 1994. godine odlučio da ih dovede pred svršen čin i mi smo sa jednom većom grupom novinara i zvaničnika avionom UN-a došli u Tuzlu preneviši i određenu količinu humanitarne pomoći, leteli smo iz Zagreba u Tuzlu. Reakcija bosanskih Srba je bila takva da su oni bili besni, rekli su da nije bila data dozvola za tako nešto i da će svi budućí letovi biti izloženi delovanju njihovih snaga. I oni to i jesu radili, odnosno, izložili su granatiranju to uzletišta i mislim da niz godina nakon toga uopšte nije bilo letova Ujedinjenih nacija na to uzletišta.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bih vam skrenuo pažnju na Bihaćki džep. Mogu li da vas zamolim ukratko za vaše primedbe, vaše zapažanje o događajima koji su se događali tokom 1994. godine u Bihaćkom džepu?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Bihać je prilično velik džep u severozapadnoj Bosni i mislim da je tamo bilo daleko više bosanskih snaga, snaga bosanske Vlade nego na drugim mestima. Mislim da je negde početkom, odnosno u oktobru 1994. godine, 23. oktobra 1994. došlo do jednog napada koji je pokrenut iz Bihaćkog džepa od strane snaga bosanske vlade. Oni su u početku imali određenog uspeha, ali već do novembra, snage bosanskih Srba su se organizirale i pokrenule ofanzivu i ponovo sterale snage bosanske vlade unutar granica zaštićene zone Bihaćkog džepa. Ja mislim da je vrlo značajno primetiti činjenicu da su oni uopšte mogli da organizuju jedan takav napad jer su bili izloženi sankcijama od strane jugoslovenskih vlasti. Pokrenuti jednu takvu ofanzivu je zahtevalo prilične zalihe goriva i municije i oni su nešto tako mogli učiniti, pokazali su da im ne nedostaju te stvari, čak su mogli i svoje snage da prebace iz istočne Bosne u severozapadnu Bosnu, što je prilično daleko.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada me zanima dokument pod tabulatorom 28. radi se o istom vremenskom periodu. To je telegram gospodina Akašija gospodinu Ananu a reč je o jednom sastanku sa gospodinom Tuđmanom. Skrenuo bih vam pažnju na četvri pasus, odnosno poslednju rečenicu tog pasusa gde se prenosi jedna procena koju je dao gospodin Tuđman: "Bez obzira kakva je konfiguracija snaga, odnosno kakva se igra vodi u Kninu, svi igrači na kraju raportiraju Beogradu, odnosno podređeni su Beogradu". Da li se to poklapa sa vašom procenom političke situacije u Kninu u to doba?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, mislim da je tako. Ja mislim da sam ranije pomenuo Sudu kakav je bio položaj hrvatskih Srba u takozvanoj Republici Srpskoj Krajini, odnosno da je bio daleko osjetljiviji i ranjiviji nego sto je to bio položaj i pozicija bosanskih Srba u Republici Srpskoj.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bih vam skrenuo pažnju na jednu potpuno drugu temu. Tokom vašeg mandata da li je postojala prilična bojazan zbog mogućnosti da jugoslovenska armija i dalje igra aktivnu ulogu u događajima u Bosni?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, tako je.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Ukratko nam opišite o čemu je bilo reči, pa ćemo onda da pređemo na relevantne dokumente u vezi sa ovom temom.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da su svi bili svesni činjenice da snage i u Republici Srpskoj Krajini i u Republici Srpskoj, da te snage vuku korene iz Jugoslovenske narodne armije, odnosno JNA. Izgleda da nije bilo nikakvih indikacija da je ta srodnost, da se tako izrazim, da je ta veza tih dveju snaga, snaga bosanskih Srba i hrvatskih Srba, da je tako nešto prestalo. Zapravo stvar je bila potpuno suprotna, mogla je da se uoči vrlo česta rotacija oficira između jugoslovenske vojske, Vojske Jugoslaviji i snaga i bosanskih Srba i hrvatskih Srba, kao i njihova mogućnost da preduzmu neke operacije za koje naizgled nisu imale dovoljno sredstava. Mislim. Jedan aspekt toga je bilo, na primer, korišćenje helikoptera. Drugi aspekt ove situacije bilo bi jačanje protivvazdušne odbrane u Bosni tokom 1994. godine. Naime, vi ne možete jednostavno ni iz čega izgraditi protivvazdušnu odbranu. Morate dobiti opremu za to, i to se ne može da se izgradi preko noći.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Dokument pod tabulatorom 30, dokazni predmet 470. Prepoznajete li o čemu se radi?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, prepoznajem, to je jedan šifrirani telegram gospodinu Akašiju iz Njujorka od gospodina Anana, a spominju se članici iz "Njujork Tajmsa" (The New York Times) u kojima je reč o tome da su oficiri i neka vozila Vojske Jugoslavije prisutni u istočnoj Bosni u januaru 1994. godine.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je u prilogu bilo i jedno pismo koje je uputio jedan član Stalne misije Bosne i Hercegovine pri Ujedinjenim nacijama?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, tako je.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Molim vas, pročitajte prvi pasus pisma u kojem se rezimiraju medijski izveštaji o mogućem angažmanu, učešću jedinica Vojske Jugoslavije u Bosni i Hercegovini.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, citiram: "Na žalost, moramo da izrazimo našu duboku zabrinutost u vezi sa izveštajima koji pristižu u nekoliko poslednjih dana od strane naše vlade kao i međunarodnih medija, a u kojima se obaveštavamo o intenzivnom razmeštanju pripadnika Vojske Jugoslavije i oklopnih vozila koja dolaze uglavnom iz tri pravaca: iz Srbije putem Bijeljine, Zvornika i Višegrada. Ovo je samo jedan od poslednjih dokaza o flagrantnoj srpsko-crnogorskoj agresiji protiv međunarodno priznate i nezavisne države Republike Bosne i Hercegovine."

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je na ovo skrenuta pažnja gospodinu Miloševiću?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ja se sada konkretno toga ne sećam ali pretpostavljam da jeste.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Datum ovog telegrama je 31. januar 1994. godine. Molim vas, sada vam skrećem pažnju na dokument pod tabulatorom 31, od 02. februar 1994. Prvo bih vas zamolio da nam kažete šta je to "Jugoslovenski dnevni pregled", odnosno šta je bio, pa nam zatim prokomentarišite prvi paragraf ovog dokumenta, odnosno izjavu gospodina Krajišnika.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: "Jugoslovenski dnevni pregled" je bio pregled članaka, odnosno štampe koji smo dobijali na redovnoj osnovi. Ljudi su se naime obaveštavali o događajima u raznim zemljama. Ovde se 1. februara prvo citira gospodin Krajišnik, predsednik Skupštine Republike Srpske, koji je rekao da na teritoriji bosanskih Srba nije prisutan ni jedan vojnik iz Savezne Republike Jugoslavije i da Republika Srpska ne prima nikakvo oružje iz SRJ. Zatim takođe spominje jedan radio izveštaj u kojem se kategorički poriče informacija iz krugova Sjedinjenih Američkih Država da je Vojska Jugoslavije prešla u Republiku Srpsku kako bi se tamo borila na srpskoj strani.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Ranije ste svedočili o uvođenju sankcija. Da li se ikad razgovaralo sa gospodinom Miloševićem o posmatranju, monitoringu granice između Srbije i Bosne i Hercegovine?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Koliko se ja sećam, govorilo se. Koliko se sećam, gospodin Milošević je prihvatio plan Kontakt grupe u leto 1994. godine u vezi sa Bosnom i Hercegovinom. Rukovodstvo bosanskih Srba nije prihvatilo taj plan. Gospodin Milošević je, čini mi se, 4. avgusta najavio sankcije protiv bosanskih Srba, protiv Republike Srpske. Kasnije su se vodili razgovori između gospodina Akašija i gospodina de Mela, kao i lorda Ovena (David Owen) i gospodina Stoltenberga sa gospodinom Miloševićem o tome da je poželjno da se te sankcije nekako i nadgledaju.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Ko je trebalo da ih nadgleda?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: To pitanje je u početku bilo otvoreno. Međutim, očigledni kandidat za tu funkciju, sobzirom na broj već razmeštenih pripadnika širom cele Jugoslavije su bile Ujedinjene nacije, to jest UN-PROFOR. I zaista, pošto su sankcije najavljene 4. avgusta, napravljene su neke procene kojeg bi obima bile sankcije i koliko bi trebalo ljudi da se to nadgleda.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Kakav je bio stav gospodina Miloševića prema tome da međunarodne snage, međunarodni posmatrači nadgledaju sankcije Srbije protiv bosanskih Srba, odnosno granicu u Srbiji?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da je gospodin Milošević bio neodlučan i ne baš voljan da se to dogodi, da se te snage rasporede. Govorio je o tome da će to stvoriti velike političke teškoće u samoj Srbiji i argumentovao je, što je naravno bilo istina, da je Srbija suverena zemlja i na početku nije uopšte želeo da se takav monitoring uvede.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li možete da nam kažete koje su snage na kraju razmeštene radi nadgledanja sankcija duž granice?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Na kraju, a to je bilo u septembru, mislim 17. septembra, otprilike šest nedelja posle najave sankcija, razmeštena je jedna grupa pod okriljem Međunarodne konferencije za bivšu Jugoslaviju, koja je bila mehanizam za pregovore a ne terenska sila, na čelu sa lordom Ovenom i gospodinom Stoltenbergom. Koliko se ja sećam, ova grupa se sastojala od 135 ljudi koji su trebali da nadgledaju granicu koja je bila dugačka oko 450 kilometara, 460 kilometara.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Po vašem mišljenju, da li je to bio efikasan monitoring, nadgledanje? Da li ste mogli da pokrijete celu granicu?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ja bih rekao da sigurno ne. Početno planiranje obavile su Ujedinjene nacije i predložene su dve opcije. Jedna bi bila da se razmesti jedna vojna snaga na srpskoj strani granice i po ovom planu trebalo je da se razmesti 4.000 vojnika. Alternativa tome bila je jedna mešovita civilno-vojna grupa od 700 ljudi i smatralo se da bi to moglo adekvatno da pokrije celu granicu. Grupa koja je trebalo da radi pod rukovodstvom Međunarodne konferencije za bivšu Jugoslaviju je bila premala, malobrojna, njeni pripadnici su uglavnom bili iz skandinavskih zemalja, njihovi rukovodioci nisu imali pristup onim informacijama i obaveštajnim podacima koje su imale na raspolaganju snage NATO.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li možete da nam ukratko prokomentarišete dokument pod tabulatorom 32? Ovo je jedan šifrirani telegram gospodinu Ananu od 31. januara 1994. godine gde se govori o nekim problemima o nadgledanju granice između Srbije i Bosne i Hercegovine.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Tako je. Nadgledanje granica je uvek i svuda teško. Bilo je nekih naročitih, specifičnih teškoća u bivšoj Jugoslaviji koje su vezane za teren, za topografiju, planine i tako dalje. A tadašnji glavnokomandujući Ujedinjenih nacija, general Kot (Jean Cot) je obavestio Njujork da je bilo stvarno nemoguće direktno nadgledati granicu između Hrvatske i Bosne ili između Bosne i Srbije.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bih vas zamolio da pogledate tabulator 54. To je jedna beleška koja se tiče sastanka između gospodina de Mela i gospodina Miloševića, od 9. avgusta 1994. godine. Zamolio bih vas da pogledate paragraf 7 gde se govori šta je gospodin Milošević rekao o granici. Pročitajte rečenicu koja počinje rečima, "granica je potpuno zapečaćena".

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: "Granica je potpuno zapečaćena. Mogu proći samo hrana, namirnice, odeća i lekovi". On je naglasio da izuzeci za tu blokadu nisu grupisani u nejasnu kategoriju humanitarne pomoći da bi se izbegla dvosmislenost. Oni su zapravo vrlo strogo definisani kao "hrana, odeća i lekovi".

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Na kraju ovog paragrafa on kaže: "Ovo nije Brazil, naše granice stvarno mogu da se efikasno nadgledaju". Da li ste vi, da li je međunarodna zajednica dobila uveravanja od gospodina Miloševića da je on lično zapečatio granicu između Srbije i Bosne i Hercegovine?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, mislim da jeste. Uzgred, mislim da je ovo pominjanje Brazila (Brasil) zbog toga što je gospodin de Melo Brazilac, a Brazil je ogromna zemlja u poređenju sa Srbijom. Međutim, naše ukupno iskustvo sa granicama je da je njihovo nadgledanje lakše obećati nego ostvariti i činilo se da Republika Srpska ipak uspeva da se snalazi, uprkos sankcijama.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bih vas zamolio da pogledate tabulator 35. Da li ovaj dokument potkrepljuje neka vaša zapažanja vezana za zatvaranje granica?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: 35?

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da, 35?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada bih vas zamolio da pogledate tabulator 36, a naročito drugi pasus koji je pod rimskim brojem 1. To je izveštaj gospodina Stoltenberga gospodinu Guldingu (Marrack Goulding) i gospodinu Akašiju, datum je 6.septembar 1994. godine. Prva rečenica tog drugog pasusa glasi: "Predsednik Milošević i predsednik Bulatović su nas obojica uverili da je zatvaranje granice realizovano striktno i da će tako i da se nastavi. Obojica dele kategorički izraženo mišljenje da nema nikakvog razloga da bosanski Srbi nastave sukob". Da li je gospodin Milošević redovno uveravao međunarodnu zajednicu da je ova blokada efikasna i da je se Srbija pridržava?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Jeste.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Pre par minuta ste pomenuli letove helikopterom. Zamoliću vas da nam malo detaljnije pričate o tome, da nam nešto više kažete u vezi helikoptera koji su bili u posedu Srbije i koji su leteli u Republiku Srpsku ili u Bosnu.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Tako je. Sud će videti dokumente pod tabulatorima 37 i 38, a takođe i 39. To je bio učestali problem koji se naizgled povećavao sa uvođenjem sankcija. Ja sam znao da helikopteri lete iz Srbije i u Srbiju i za to sam saznao već u septembru 1994. godine. Ja sam dao jedan briefing za štampu u vezi sa tim, mislim da se to i pojavilo u „Njujork tajmsu“, 21. septembra. Ti helikopterski letovi bili su mnogobrojni, po pet, po deset, 15 helikoptera su leteli noću, a to nije jednostavna operacija. Tako

mnogobrojni helikopterski letovi i to noću su složena operacija koja zahteva složenu koordinaciju sa zemaljskim radarima i sa radarima u samim helikopterima. Mi znamo iz evidencije samih bosanskih Srba da su oni u to vreme imali samo 20 helikoptera, tako da se postavlja pitanje kako su oni uspjeli da podignu u vazduh 15 helikoptera odjednom na samo jednom mestu za samo jedno veče. To prevazilazi granice svake mašte.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li postoji dokumentacija o tome i da li je obavljena neka istraga u vezi tih helikopterskih letova?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Jeste, postoji dokumentacija koja je podneta ovom sudu. Bilo je istrage, bilo je incidenata koji su opisani u tim dokumentima, kada su vojni posmatrači Ujedinjenih nacija koji su bili prisutni na avio pistama u Srbiji, kada su ti posmatrači u više navrata bili onemogućeni u pokušajima da izvrše inspekciju radara kojima je trebalo da imaju pristup a nisu imali.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Doktore Vilijams, sada pogledajte tabulator 39. Časni Sude, ovo je svežanj od nekoliko dokumenata. To su izveštaji koje je pomenuo doktor Vilijams, ključni dokumenti, ključni izveštaji, a sve smo ih podneli radi kompletnosti, mada tužilac želi uglavnom da se pozove na karte koje su sadržane u tim izveštajima, gde se prikazuje Bosna i Hercegovina sa linijama koje prikazuju radarske putanje i primećene letilice. Zamoliću da to stave na ekran ispred vas. Doktore Vilijams, da li ove linije na karti označavaju otkrivene letove iz Srbije u Bosnu i Hercegovinu ili iz Bosne u Srbiju?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Tako je. Naročito na jednoj mapi od 23. februara, na primer, vidite da ima učestalih preleta iz Srbije u istočnu Bosnu.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Koji je konačni nalaz istrage? Izvinjavam se, pre toga želim da vas pitam nešto drugo. Koliko ste ukupno takvih letova otkrili, tih presecanja granice između Srbije i Bosne i Hercegovine?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Vrlo, vrlo mnogo. Ne mogu sad da vam kažem tačnu cifru, međutim hoću da istaknem jednu stvar. U Srebrenici je, kao što Sud već zna, na terenu bio holandski bataljon koji je bio adekvatno opremljen da vrši posmatranje vazdušnog prostora. U enklavi Žepa, na primer, od snaga Ujedinjenih nacija bio je prisutan jedino ukrajinski bataljon koji nije imao tako dobru opremu i nije bio sposoban da osmatra vazdušni

prostor. Tako da u stvari ove mape daju vrlo skromnu procenu vazdušnog saobraćaja u to vreme u istočnoj Bosni.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li su objavljeni zvanični rezultati istrage ovih presecanja granice?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da je rezultat istrage bio da optužbe stoje i da jugoslovenske vlasti treba da odgovore na njih, a one to nisu adekvatno uradile.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je to takođe potvrdilo i lično mišljenje mnogih članova misije Ujedinjenih nacija?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Jeste.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada ću da vas pitam nešto u vezi sa granicom sa Hrvatskom, sa istočnom Slavonijom. Da li znate za još jedan slučaj kršenja prelaska granice kada je pokrenuta istraga u vezi sa ruskim generalom?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Tako je. Taj incident se desio krajem marta ili početkom aprila 1995. godine i bio je u vezi sa vojnom opremom koja je stigla u istočnu Slavoniju iz Srbije. A u istočnoj Slavoniji su u kontingentu Ujedinjenih nacija bile ruske i belgijske jedinica. Dotičnih datuma, ruski komandant, general Pereljakin (Aleksandar Perelyakin) je tražio od belgijskih jedinica da se ne mešaju i ne ometaju transport vojne opreme koja stiže iz Srbije.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada vas molim da pogledate tabulator 40.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Našao sam.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Možete li nam reći šta predstavlja ovaj dokument?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ovo je šifrirani telegram iz Njujorka od gospodina Anana, upućen gospodinu Akašiju. On tu kaže da nam se obratila zvanična američka misija i da po instrukcijama koje su dobili, oni veruju da se desio jedan incident prevoza vojne opreme iz Srbije, da je većina te opreme već registrovana kod Ujedinjenih nacija, mada se on tu ograđuje i kaže osim šest protivtenkovskih oruđa i dve haubice i da je ova oprema prevezena iz jednog dela Krajine u drugi deo Krajine preko Srbije. U telegramu se dalje kaže da Sjedinjene države smatraju da je ovo grubo kršenje Rezo-

lucije Saveta bezbednosti i zahtevaju puno objašnjenje. Takođe se pokreće pitanje saučesništva ruskog bataljona u prevozu ovog naoružanja.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Da li je bilo drugih stvari koje su zabrinjavale u pogledu kršenja sankcija od strane ovog ruskog bataljona?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Moram da kažem da je bilo i to dosta, i te stvari koje su zabrinjavale su vrlo ubrzo dovele do toga da se Ruskoj federaciji uputi zahtev da smeni generala Pereljakina i skloni ga iz Hrvatske što je uz izvesna odugovlačenja i učinjeno.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Sada ću vas zamoliti da pogledate tabulator 41 istog dokaznog predmeta. Da li je to još jedan izveštaj gospodina Akašija gospodinu Ananu u pogledu ovog incidenta o kojem ste upravo govorili?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Jeste.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Kada ste završili svoj mandat u bivšoj Jugoslaviji?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Moj mandat se završio 17. aprila 1995. godine nakon čega sam se vratio u London (London) gde sam postao viši istraživač na Međunarodnom institutu za strateške studije i tamo je najveći deo mojih dužnosti podrazumevao procenu i analizu razvoja situacije u bivšoj Jugoslaviji.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Vi ste otišli nekoliko meseci pre tragičnih događaja u julu 1995. godine u Srebrenici. Tokom vaših 15 meseci provedenih u bivšoj Jugoslaviji, da li je bilo nekih opipljivih, objektivnih indikacija da će, ukoliko Srebrenica padne, uslediti velika humanitarna kriza strašnih razmera?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da je bilo takvih indikacija. Tokom svog službovanja u bivšoj Jugoslaviji ja sam bio veoma zabrinut šta će se desiti ukoliko jedan od napada koje su preduzimali bosanski Srbi konačno uspe i završi se onako kako su oni želeli, tačnije ako enklava ili zaštićena zona padne u njihove ruke. Mislim da su oni, od početka ovog rata 1992. godine i tokom celog perioda od 16 meseci koje sam ja tamo proveo, pokazali da ne samo da nisu u stanju da prave razliku između civilnih i vojnih ciljeva u ratu, već su i namerno držali na meti civilno stanovništvo tokom rata i to se nastavljalo i kada bi okupirali neko područje. Kada pogledate situaciju u ko-

joj su se nalazile manjine u Republici Srpskoj, mislim da to nema presedana i nema sa čim da se upoređi osim sa situacijom u II svetskom ratu u Evropi.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Ako sad ostavimo po strani tačan broj ljudi koji je ubijen u Srebrenici, da li je iko sa iscrpnim znanjem o bivšoj Jugoslaviji o događajima 1994. i 1995. godine bio iznenađen činjenicom da je došlo do ubistva vojno sposobnih ljudi nakon pada Srebrenice?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Pa ako se vratim na krizu u Goraždu, znam da je postojao period kada je svako iz redova vojnih posmatrača u Goraždu, uključujući i gospodina Akašija, bio prilično zabrinut kakve će biti posledice ako snage bosanskih Srba uđu u Goražde. Mislim da su naši zaključci bili da će neizbežno doći do civilnih žrtava, ozbiljnih civilnih žrtava, odnosno ozbiljnog kršenja ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava. Iskreno govoreći, jedino pitanje koje smo imali na umu je u kolikoj meri, odnosno koliko će biti ovakvih žrtava.

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Tabulator 29, treća stranica tog dokumenta, pasus 9. Ovaj dokument je izveštaj gospodina Akašija gospodinu Ananu od 25. februara 1995. godine u kojem se iznose stajališta gospodina Miloševića o situaciji u Bosni u to doba. Moliću vas da pročitate prvu rečenicu devetog pasusa ovog dokumenta.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: "Predsednik Milošević se složio da će se situacija u Bosni pogoršati i on je za to krivio međunarodnu zajednicu i činjenicu da se ona bavi detaljima, a ne situacijom u celini".

TUŽILAC GRUM – PITANJE: Prema vašem mišljenju, nakon februara 1995. godine, da li je gospodin Milošević bio jednako svestan težine situacije u Bosni?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da jeste. Mi smo, naime, išli iz jedne krize u drugu, od Sarajeva 1994. godine, preko Goražda u aprilu 1994, zatim Bihać u oktobru i novembru 1994. Bilo je, dakle, očito, sobzirom na kontinuirano pogoršanje situacije na terenu u Bosni i u istočnim enklavama takođe da se može predvideti sledeća kriza odnosno pogoršanje situacije 1995. godine.

TUŽILAC GRUM: Završio sam sa ispitivanjem. Hvala.

SUDIJA KVON: Molim vas da nam ponovite na šta ste mislili, kakvo je bilo značenje komentara optuženog koji je rekao da se “međunarodna zajednica bavi detaljima, ne situacijom u celini”?

SVEDOK VILIJAMS: Časni Sude, kako ja to shvatam, gospodin Milošević je tvrdio da se međunarodna zajednica prečesto bavi konkretnim kriznim žarištima. Postojao je čitav niz kriznih žarišta, ja sam ih maločas spomenuo, Sarajevo, Goražde, Bihać i tako dalje, i mislim da je on pritom mislio da se do mira može doći samo jednim celokupnim, potpunim sporazumom.

SUDIJA KVON: A šta bi bila, zapravo, situacija u celini, u celosti?

SVEDOK VILIJAMS: Pa, prekid vatre u celoj Bosni i jedan oblik političkog dogovora, političkog rešenja. Mislim da su kako je rat odmicao, a svakako 1994. godine kad je on već trajao dve godine, bosanski Srbi, a verujem i gospodin Milošević, hteli da se dođe do rešenja, naravno do najboljeg mogućeg rešenja. Njima je posebno bila na umu činjenica, to sam spomenuo maločas, da je došlo do sporazuma, mirovnog sporazuma između Muslimana i Hrvata, što je svakako dalo podstreka bosanskoj vladi. To je takođe ukazivalo na mogućnost pojačanog angažmana SAD, prema tome, ja mislim, da su oni smatrali da vreme nije više na njihovoj strani i da se rat nekako mora okončati.

SUDIJA KVON: Hvala.

SUDIJA MEJ: Sada idemo na pauzu od 20 minuta. Posle pauze će biti unakrsno ispitivanje.

(pauza)

SUDIJA MEJ: Izvolite, gospodine Miloševiću.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: OPTUŽENI MILOŠEVIĆ

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Vilijams, vi ste upravo odgovarajući na poslednje pitanje u komentaru mog stava, citirali da sam govorio da se međunarodna zajednica bavi detaljima a ne situacijom u celini, što je tačno, nadam se da tu delimo mišljenje. Da li vam je poznat moj stav od početka rata na prostorima bivše Jugoslavije, sobzirom na njegov karakter,

karakter sukoba, da se on ne može popravljati detaljima, da detalji ne rešavaju rat i da se rat mora prekinuti?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, mislim da mi je to poznato, taj vaš stav.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li se tako u stvari i dogodilo? Rat je u stvari prekinut celovitim sporazumom u Dejtonu (Dayton Accord), posle koga više nije bilo rata niti bilo kakvih incidenata.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da je to prilično tačan zaključak. Međutim, ja bih takođe rekao i sledeće: Ujedinjene nacije, a konkretno gospodin Akaši tokom perioda kada je bio na čelu misije UN-a 1994. i 1995. godine, su se morali baviti detaljima. Vi znate, kao što svi znaju, da se detalji ne mogu odvojiti od celine, posebno sobzirom na okolnosti koje su prevladavale 1994. i 1995. godine jer bojim se da u Sarajevu, u Goraždu, u Bihaću i konačno u Srebrenici, da su snage bosanskih Srba u više navrata pokretale napade koji su se završavali onako kako su se završavali, znamo kako se završilo i šta se desilo u Srebrenici. Dakle, detalji se ne mogu odvojiti od celine. I zaista, kao što je iznešeno u razgovorima sa vama 22. i 23. aprila 1994. godine, prvo se trebalo baviti detaljima jer, na primer, ljudi u zaštićenoj zoni u Goraždu su bili izloženi direktnom napadu. Ali ne sporim se sa vama kada vi kažete, kada zaključujete da je rat, očito, priveden kraju u Dejtonu, to je tačno. Ako dozvolite još svega nekoliko reči, mislim da je do tog sporazuma, iskreno govoreći, moglo doći daleko ranije.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: To i ja mislim, a nadam se da ovde nije pitanje ili/ili, ili detalji ili celina. Naravno, i detalji i celina, pri čemu prednost ima celovit završetak rata, a detalji, ipak drugorazredni značaj. Je li tako ili ne, gospodine Vilijams?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Bojim se da se tu ne slažem s vama. Mislim da su detalji vrlo često srž same stvari. Bilo je nemoguće, sobzirom na okolnosti, na primer, oko krize u Goraždu u aprilu 1994. godine ići napred ka opštem prekidu neprijateljstava zato što nismo mogli da rešimo čak ni tu hitnu situaciju u Goraždu. Taj sastanak 22. i 23. aprila, iako je tim sastankom okončan napad bosanskih Srba, i dalje je bilo granatiranja, i dalje je bilo prisutnosti unutar tih zona isključenja, i dalje se nije dozvoljavao prolazak konvojima Ujedinjenih nacija i tako dalje i tako dalje. Da je taj sporazum zaista bio u potpunosti sproveden, onda ja mislim da bi napredak ka jednom

opštem prekidu neprijateljstava bio moguć, što je gospodin Akaši zaista želeo i što je bila njegova misija na sastanku u Ženevi u junu 1994. godine.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: I zašta sam se i ja zalagao sve vreme, pretpostavljam da to nećete poreći.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ja to neću sporiti. Međutim, moram da kažem da je priroda sukoba koji se odvijao u Bosni u tom vremenskom periodu, iako je to bio rat, taj rat se svodio prvenstveno na napade bosanskih Srba na područja koja je Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija proglasio zaštićenim zonama. I sobzirom na te okolnosti, bilo je vrlo teško napredovati u smeru jednog opšteg političkog rešenja. Vi ste spomenuli Dejton i uspeh Dejtona. Iskreno govoreći, ja mislim da je to jedna od izvanrednih stvari u vezi sa Bosnom, činjenica da je došlo do Dejtonskog pregovora. Po mom iskustvu, nema puno mirovnih sporazuma u savremenom svetu koji su uspeli da se održe, koliko već sada ima, sedam, osam godina. Ali jedan od razloga zašto se to dogodilo i održalo je i to što je međunarodna zajednica vrlo snažno dala do znanja da više neće tolerisati napade snaga bosanskih Srba na civilno stanovništvo, a pogotovu na područja koja su Ujedinjene nacije proglasile zaštićenim zonama. Dakle, upravo zbog toga je došlo do održanja tog sporazuma.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da zaključimo ovo pitanje. Ja ću da vas zamolim, gospodine Vilijams, da odgovarate na moja pitanja što je kraće moguće jer će mi vreme biti limitirano, svakako. Da li vi delite mišljenje svog sunarodnika i kopredsedavajućeg konferencije, lorda Ovena, posle Dejtona da je rat mogao i dve godine ranije da se završi sa istim rezultatima da je bilo stvarne podrške međunarodne zajednice, a pre svega on je govorio o administraciji, tadašnjoj američkoj administraciji predsednika Klintonu (Bill Clinton)? Sećate se toga? Da li vi delite to njegovo mišljenje?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: I da i ne. Delim ga sobzirom da je tačno da se rat mogao završiti ranije da je međunarodna zajednica preduzela odlučnu akciju protiv bosanskih Srba ranije. Da je do te akcije došlo ranije, onda da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja razumem vaš prilaz, gospodine Vilijams. Proizilazi, izgleda, da su ratovali samo bosanski Srbi, da drugih strana u ratu nije ni bilo iz onoga što vi govorite u svom svedočenju.

SUDIJA MEJ: Dobro, to je samo vaša tvrdnja, ali ipak svedoku treba dati vremena da odgovori. Naime ovde se sada tvrdi da vi gledate samo jednu stranu, odnosno da ste pristrasni u tom pogledu.

SVEDOK VILIJAMS: Hvala, časni Sude, što ste mi dali priliku da se na to osvrnem. Ja moram to da poreknem, gospodine Miloševiću. Svakako poričem i valjanost ove primedbe, sobzirom na veliki deo mog svedočenja koji se odnosi na period od 16 meseci dok sam bio na službi u bivšoj Jugoslaviji. Tokom tog perioda, vojne aktivnosti su uglavnom vodile snage bosanskih Srba protiv snaga Vlade. No, time se ne poriče činjenica da je bilo vojnog dejstva i sa druge strane, a isto tako da i druga strana nije preduzimala vojne akcije. Dakle, time se to ne poriče.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Upravo za taj period o kome govorite, ja razumem da je vaša funkcija podrazumevala uvid u sve dokumente koji su bili upućeni specijalnom izaslaniku generalnog sekretara gospodinu Akašiju, kako civilne tako i vojne, da ste imali pristup i uvid u sve te izveštaje prikupljene od izveštača UN i od nacionalnih vojnih kontingenata koji su sačinjavali snage Ujedinjenih nacija. Je l' tako?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, to je tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A vi ste i u toku tog relevantnog perioda za koji svedočite bili predstavnik UNPROFOR-a za javnost u bivšoj Jugoslaviji i koordinirali informativni program u regionu. Je l' tako, gospodine Vilijams?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, mislim da to jeste ispravan opis mog rada.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li bi iz toga mogli da zaključimo da ste vi bili, uopšteno govoreći, najinformisaniji čovek ili bolje rečeno predstavnik UN na području bivše Jugoslavije u toku tog vašeg prisustva o kome svedočite?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Pa, ja ne bih baš koristio taj izraz najbolje informisan, svakako je gospodin Akaši bio bolje informiran od mene na više načina, kao i niz drugih viših službenika, ali da, ja jesam svakako bio dobro obavešten unutar grupe visokih dužnosnika koji su radili za i sa gospodinom Akašijem.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Drago mi je da to kažete, sobzirom da se nadam da ćemo imati prilike da čujemo i svedočenje gospodina Akašija. Recite mi sad, gospodine Vilijams, da li se onda bar može pretpostaviti, uz ovu vašu rezervu, da ste koordinirali informativni program UNPROFOR-a, da ste kreirali saopštenja za svetsku javnost iz regiona? Da li ste vi bili lice koje je vršilo selekciju i imalo pod svojom kontrolom vrstu i obim informacija u tome koje će saopštenje biti kroz medije objavljeno? Samo mi kratko odgovorite.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, zajedno sa službenicima koji su radili za mene.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je tačno da vi objektivno niste bili u stanju da sve dnevne, nedeljne izveštaje pretvorite u saopštenja za javnost već da ste u tom smislu vršili odgovarajući izbor. Je l' tako?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Nisam siguran da u potpunosti razumem vaše pitanje, gospodine Miloševiću.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Sobzirom da je bilo veoma mnogo informacija, pretpostavljam da niste mogli sve da ih uzmete u obzir i vršili ste neku selekciju.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Dakako, ja sam pokušavao da radim kako sam najbolje znao i umeo i pobrinem se da oni koji rade za mene i sa mnom imaju na raspolaganju što više izvora informacija kako bi bili što je moguće objektivniji.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Sobzirom da ste se bavili i aktivnostima na univerzitetu i bavili se određenom sadržinom, usmerenom i jasno definisanom, recite mi, imali ste jasne stavove o materiji kojom ste se bavili, recite mi da li ste prilikom odabiranja informacija iz regiona iz vremena o kome govorimo bili u stanju da svoje izgrađene političke stavove izolujete od kriterijuma po kojima ste vršili selektiranje informacija sa terena i iz regiona uopšte?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da jesam. Objektivnost i rigoroznost je nešto što je meni uvek bilo vrlo važno u svim mojim profesionalnim zadacima za vreme moje karijere, bilo dok sam radio za Ujedinjene nacije, bilo za britansku Vladu ili za akademske krugove.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine Vilijams, sobzirom da se veliki deo vaše izjave odnosi na događaje u Sarajevu, odgovorite mi precizno koliko ste puta, vi lično, bili u Sarajevu te 1994. i 1995. godine?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Pa rekao bih, tokom te godine između 10 i 14, možda 15 puta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A koliko ste puta bili u Goraždu?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ja nikada nisam bio u Goraždu. Nekoliko puta sam tražio da posetim Goražde. Možda ćete se setiti, tokom mog svedočenja pomenuo sam sastanak sa doktorom Karadžićem krajem septembra 1994. godine, a jedan od razloga za taj sastanak je bio i zahtev za njegovu pomoć kako bi mi bilo omogućeno da posetim Goražde. Međutim, nikada nisam dobio tu dozvolu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li onda mogu da zaključim da se ovo što govorite u najvećoj meri zasniva na izveštajima posmatrača sa terena, je li tako?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Kad je reč o Goraždu, da. To je u potpunosti zasnovano na izveštajima sa terena. Nakon potpisivanja Dejtonskog sporazuma, kada sam radio nešto drugo, posetio sam Goražde u drugom svojstvu, ali tokom predmetnog perioda, ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, al' onda podrazumevamo da su posmatrači na terenu, sobzirom na svoje neposredno opažanje, evo kad je reč o Goraždu, nesumnjivo bili kompetentniji od vas da ocene stanje ili da, recimo, svedoče o događajima koji su se tada dogodili?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ne, očito, sobzirom na neposredni karakter događaja. Sudu će svakako biti poznato tako nešto, naime, pojedinci koji su na terenu su neposredni svedoci događaja, razvoja događaje, međutim, ponekad je moguće ako ste udaljeni od tog dotičnog terena sastaviti, odnosno uzeti u obzir čitav mozaik aspekata.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Recite mi, gospodine Vilijams, da li ste u vreme obavljanja svoje funkcije imali sumnju u objektivnost nekog od posmatrača sa terena?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da li sada konkretno mislite na Goražde?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Mislim i na Goražde, a mislim i na ostale koji su vas izveštavali. Jer ako ste imali, voleo bih da čujem u čije ili u koga ste eventualno imali sumnju u verodostojnost izveštaja.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Spomenuli ste na primer Goražde. Kada pogledam unazad, na vreme moje službe u UN, posebno zapažam konzistentnost izveštavanja iz Goražda. U početku, kada je počeo napad bosanskih Srba krajem marta 1994. godine, većina tih izveštaja dolazila je od vojnih posmatrača UN ili od UNHCR. Kako bi dopunili i proverili te izveštaje, jedan vrlo stručan tim SAS-a je poslat u Goražde i oni su to potvrdili, odnosno poslali su vrlo slične izveštaje. Kasnije sam tamo poslao svog ličnog izaslanika, gospodina Krejga Dženesa, ali to je već kasniji period, kraj 1994. i početak 1995. godine, no bilo kako bilo, njegovi izveštaji su takođe bili vrlo slični.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ali ne govorimo samo o Goraždu, pošto ste vi imali u vidu celovitu sliku, da li ste vi imali sumnje uopšte u nekog od svojih posmatrača sa terena? I u koga, ako ste imali?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Neki izveštaji su detaljniji, sa većim uvidom u situaciju nego drugi izveštaji. Treba izveštaj uporediti sa drugima da se oceni njegova objektivnost. Bilo je takođe nekih područja gde je izveštavanje bilo lakše nego u drugima. Na primer, Ujedinjene nacije i strani novinari bili su u velikom broju prisutni na teritoriji koju je kontrolisala bosanska vlada. Međutim, što se tiče Republike Srpske, kao što sam već govorio, bilo je vrlo teško prići i dobiti izveštaje zbog toga što se sistematski odbijao pristup i Ujedinjenim nacijama i stranim novinarima.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Vilijams, ja ću još jednom da vas zamolim da, ako je moguće, što kraće odgovarate na moja pitanja jer mi je vreme limitirano. Da preciziram onda, pošto ne možemo nikako da, da se oko toga razjasnimo, da li vi smatrate da bi neko ko je, recimo, "SMO" (Senior Military Observer) kako ste ga vi nazivali, dakle, viši vojni posmatrač bio ako ne, koji je bio na terenu, bio ako ne više, onda bar jednako kao vi kompetentan u oceni stanja na terenu ili u svedočenju o onome što se događalo?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Pa, sad kao i u svakoj drugoj profesiji neki vojni posmatrači su bolji profesionalci nego drugi. To isto važi i za novinare u njihovom izveštavanju. Ali u Goraždu, čak i u najtežem periodu, na

primer, bilo je celih ekipa koje su bile prisutne, tako da bi se slabosti i jake strane jednog čoveka dopunile drugim čovekom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali osnovna dužnost onoga ko je bio "SMO", znači viši vojni posmatrač na terenu, bila je u stvari rukovođenje i komandovanje vojnim posmatračima UN u određenom sektoru, recimo u sarajevskom, na primer, je l' tako? Samo možete da kažete da ili ne.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Odgovor bi bio da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A kad govorimo o Sarajevu, da li znate šta su LIMA i PAPA timovi, samo da ili ne?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Bojim se da trenutno ne mogu da se setim.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja ću da pokušam da osvežim vaše pamćenje sasvim dobronamerno dakle. Ne želim da vas uvučem ni u kakvu klopku ovim ovakvim pitanjem. Dakle, da li je tačno da su vojni posmatrači u Sarajevu bili podeljeni u dva tima, i to PAPA tim koji je bio zadužen za muslimansku stranu i to praćenje otvaranja vatre sa te strane, utvrđivanje žrtava sa muslimanske strane, održavanje veze sa brigadama, policijskim stanicama, bolnicama u njihovoj zoni odgovornosti, praćenje muslimanskih aktivnosti na borbenim linijama, vršenje istražnih aktivnosti kada je to zahtevao taj Superior military observer, da li se sada sećate toga? A s druge strane, vojni posmatrači u sastavu tima "LIMA" su imali iste takve dužnosti kad je u pitanju druga strana, da li se sada sećate?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da, tako je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li vam je poznato koliko je vojnih posmatrača bilo uključeno u sastav ovog "PAPA" tima, a koliko u sastavu "LIMA"?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ne mogu sad ovako iz rukava da kažem.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Po mojim podacima, šest je bilo u sastavu jednog, a sedam u sastavu drugog, znači šest u sastavu ovog za Muslimane, a sedam u ovom za srpsku stranu, ali to je otprilike, moglo bi se reći identičan broj da...

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Jeste.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li vam je poznato ko je Frensis Tomas Roj (Francis Thomas Roy)?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ne, bojim se da tog čoveka ne znam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li vam je poznato da je to bio viši vojni posmatrač za Sarajevo u toku 1994. godine i da je pod svojom neposrednom komandom imao oba ova tima, i "PAPA" i "LIMA" timove?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li ste za vreme svoje funkcije vi lično ili neko drugi imali neku primedbu na objektivnost njegovog rada ili rada njemu podčinjenih lica na terenu?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ne, ali radi razjašnjenja Sudu, vojni posmatrači Ujedinjenih nacija bili su samo jedan deo vojne ekipe u Sarajevu. Bilo je dosta personala u vojnom štabu koji je vodio general Rouz. Osim toga, bio je francuski bataljon, tačnije francuski generali koji su bili prisutni u Sarajevu, tako da su oni dopunjavali rad vojnih posmatrača o kojima vi govorite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja to razumem, ali moje pitanje je da li vam je poznato da je Frensis Tomas Roj, kao i vi, dao izjavu ovde i to 18. aprila 1998. godine. Gospodine Mej (May), radi identifikacije izjava Frensisa Tomasa Roja vodi se od broja 00908234 do 00908248. Recite mi, gospodine Vilijams, da li po nečemu pamtite datum 20. decembar 1993. godine kad je u pitanju Sarajevo?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Bojim se da mi to sad trenutno ništa ne govori jer tad još uvek nisam bio tamo, još uvek sam bio u Kambodži.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Citiraću vam, da li vam je poznato, pošto su, bez obzira gde ste bili, svi svetski mediji u svojim izveštajima tada naveli da je u granatiranju Sarajeva toga dana bilo na stotine poginulih i ranjenih? Sećate li se tog izveštaja, to je bio ovako jedan upečatljiv dan kada su svi svetski mediji govorili da je bilo na stotine poginulih i ranjenih?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Moram da vam kažem, čak i ako sam bio na drugom kraju sveta, ja sam jedan okoreli fan Bi-Bi-Si-ja (BBC), ne sećam se tog izveštaja, bojim se.

SUDIJA MEJ: Nema smisla, gospodine Milošević, da mu dalje postavljate pitanja o nekom vremenu kada je on bio u Kambodži. Pitajte ga šta on zna o tome?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A želim da vam kažem da u izjavi gospodina Tomasa Roja, Frensis Tomasa Roja koju sam maločas spomenuo, primetio sam, gospodine Mej da niste držali slušalice u to vreme, ja sam pomenuo izjavu koja je data ovde, isto kao što je dao i gospodin Vilijams, on kaže: "Bosanska strana je utvrdila da je bilo na stotine ranjenih i poginulih na osnovu..."

SUDIJA MEJ: Ne, ne, nema smisla. Ne možete svedoka da pitate ili tražiti od njega da komentariše nešto što je neko drugi rekao u svom svedočenju ili izjavi. Možete tog svedoka sami pozvati ili unakrsno ga ispitivati o tome ukoliko ga pozove Tužilaštvo, ali nema smisla da unakrsno ispitujete drugog svedoka o tome. Možete da ga pitate o svemu što se tiče perioda kada je on bio na licu mesta. On je bio u Sarajevu, o tome možete da ga pitate šta hoćete, ali nema smisla da ga pitate o događajima koji ne spadaju u taj krug.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ali ja gospodina Vilijamsa, sobzirom na njegovu kompetentnost, pitam da mi odgovori šta misli o medijskom izveštavanju u kome se govori o stotinama poginulih i ranjenih a gde ovlašćeni ...

SUDIJA MEJ: Koji je datum o kome vi govorite? O čemu vi govorite, kada je to bilo? Ako se govori o 20. decembru 1993. godine, već ste dobili odgovor, da to nije relevantno i da ne možete ispitivati ovog svedoka o tome. Pređite na nešto drugo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, ja govorim o izjavi u kojoj stoji da je bilo ukupno 17 poginulih a pitam gospodina Vilijamsa da mi kaže šta misli o ...

SUDIJA MEJ: Kakve veze ima šta misli gospodin Vilijams o tome? Možda on ništa ne misli uopšte ako ga pitate o decembru 1993. godine, rečeno vam je da to ne radite. Ako želite da ga pitate o nekom drugom danu, izvolite.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ja nisam pretpostavio da gospodin Viliijams ne misli uopšte, ali postavio vam konkretno pitanje, gospodine Viliijams, da li je vama poznato ko su u formacijskom smislu bile zaračene strane na sarajevskom ratištu? Naime, evo da preciziram pitanje, da vam ne postavljam nikakve rebuse. Da li vam je poznato da je sa muslimanske strane to bio Prvi korpus armije Bosne i Hercegovine, čak ime komandanta glasi Karavelić, a na drugoj strani Sarajevsko-romanijski korpus Vojske Republike Srpske, je li vam to poznato?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Jeste, poznato mi je.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: E sada, vi tvrdite kako je većina napada, doduše po vašem mišljenju, vi iznosite svoje mišljenje, spadala u ofanzivne akcije Vojske Republike Srpske, a ne u defanzivne udare, kako je to, kako tvrdite, uvek tvrdilo rukovodstvo na Palama. Jeste li tako izjavili?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Jeste, mislim da je to tačno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. S obzirom da u svojoj izjavi govorite isključivo o srpskoj strani i njihovom učešću u sukobu, da li vam je poznato da u izveštaju upravo, dakle, datom 1998. godine Frensis Tomasa Roja kaže: "Izgledalo je da su Srbi oko Sarajeva sledili politiku držanja položaja. Ja nisam video da su Srbi izveli i jedan napad".

SUDIJA MEJ: Šta on može da kaže na to? On samo može da govori o izveštajima koje je on lično dobio, a ne o tome šta je gospodin Roj pisao. Recite nam, gospodine Grum, ko je taj gospodin Roj?

TUŽILAC GRUM: Ne znam, časni Sude, upravo tražim taj broj izjave.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Ja sam pomenuo kad sam citirao da je to izjava data 15. 04. 1998. godine, da je Frensis Tomas Roj bio šef posmatračkih misija u Sarajevu, da se to nalazi na stranama 00908234 pa do kraja njegove izjave date upravo, pretpostavljam, gospodinu Grumu ili nekom od njegovih saradnika, jer ja sam je dobio po Pravilu 68.

SUDIJA MEJ: Da. Imamo to. Imamo. Hajde sad da pređemo na nešto drugo

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa dobro, ja sam pitao gospodina Vilijamsa, sobzirom da ovde piše: "Izgledalo je da su Srbi oko Sarajeva sledili politiku držanja položaja. Ja nisam video da su Srbi izveli i jedan napad," da li to ...

SUDIJA MEJ: Ne, ja sam vam već rekao, nećete postavljati to pitanje, to je gubljenje vremena. Nećete nastaviti da trošite vreme Suda na ovaj način. Možete sami da pozovete gospodina Roja kao svedoka, ako želite. Ovog svedoka možete da pitate šta je on video i kakve je izveštaje on dobijao i možete da ga pitate da li se on slaže sa ovom kvalifikacijom da je to bila operacija držanja položaja. Gospodine Vilijams, sačekajte molim vas. Gospodine Vilijams, možete li nam odgovoriti na to. Ovde vam se tvrdi da su bosanski Srbi samo držali položaje. Šta biste rekli na to?

SVEDOK VILIJAMS: Mislim, časni Sude, da to zavisi od vremena o kome se radi. Govori se ovde o dugogodišnjem ratu, ratu koji je trajao tri godine. Tokom perioda kada sam ja bio tamo, na početku, u januaru i februaru 1994. godine bilo je više napada sa strane bosanskih Srba koji su doveli do ultimatumu NATO-a. Posle toga napadi su bili manje ozbiljni, ali bih takođe hteo da uđe u zapisnik da ja ne poričem da je bilo napada sa strane snaga bosanske vlade. Svremena na vreme u toku mog mandata u Ujedinjenim nacijama i te napade su izvodile bosanske snage iz Sarajeva.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Želim samo da vam skrenem pažnju, gospodine Vilijams, da je gospodin Roj bio vojni posmatrač od sredine oktobra 1993. do sredine jula 1994. godine, dakle zahvata pola godine vremena o kome vi svedočite.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Tako je, ali treba da informišem Sud da ja gospodina Roja nikada nisam sreo, bojim se da ne znam kakav je on iskaz dao pred ovim Sudom.

SUDIJA MEJ: Mogu li da vas prekinem, gospodine Vilijams? Vi ne treba da budete upoznati. Bilo bi loše i pogrešno kad biste znali kako je on svedočio i nema nikakvog smisla da pitate svedoka da li je gospodin Roj bio u pravu ili ne. Možete da tvrdite izvesne stvari, na primer, da je to bila operacija držanja položaja, ali da čitate nečiju izjavu nije prikladno, nije adekvatno. Koje je vaše sledeće pitanje?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, vi ste me upravo uputili da mogu da pitam svedoka da li se slaže sa sa tom ocenom koju sam mu citirao, dakle ništa drugo.

SUDIJA MEJ: U redu, hajdemo dalje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, a da li je tačno da su bosanske snage nastavljale, nastojale da zauzmu put za Pale, odnosno, srpsku vezu između pala i Lukavice i to vrlo dobro opremljene, dobro korišćena sredstva, pešadije i tako dalje, protiv srpskih snaga? Da li imate o tome bilo kakvu informaciju?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Jeste, bio je jedan napad 1994. godine. Mislim da se tada pokušavalo da zauzme jedan deo puta prema Palama. Mislim da je u ovim okolnostima korisno za sud da razmotri kakvo je naoružanje bilo na raspolaganju obe strane, suprostavljene strane. Ovo je dobro dokumentovano od strane objektivnih instituta, kao što je i moj Institut, Međunarodni institut za strateške studije i vrlo je jasno iz tih informacija da kada se radi o tenkovima, teškoj artiljeriji, helikopterima i letelicama. Oprema koju su imali na raspolaganju bosanski Srbi je daleko prevazilazila po kvalitetu i količini opremu koju su imale snage bosanske Vlade. Rekao bih da je to vrlo objektivna ocena.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ali da li se slažete sa ovom ocenom Tomasa Roja, kaže u svojoj izjavi, ja njega citiram, samo ćete mi odgovoriti da li se slažete s tim, da li se to uklapa u vaša saznanja: "Bosanci su bili skloni upotrebi teškog naoružanja za uznemiravanje i pucali su sa ciljem da izazovu vatru, kao što je, na primer, pucanje iz kruga bolnice ili postavljanje minobacača na vagon za transport uglja, njegovo premeštanje iza zgrade PTT gde ja bio smešten štab UN, ispaljivanje, a zatim vraćanje. Međutim, kad sam zastao u gužvi na putu Lukavica Pale, primetio sam da su Bosanci ..."

SUDIJA MEJ: Samo malo sačekajte. Šta je zapazio gospodin Roj, nije ni tamo ni ovamo. Međutim, možete uopšteno prokomentarisati tu stvar. Gospodine Vilijams, shvatili ste osnovnu poruku.

SVEDOK VILIJAMS: Mislim da jesam. Očigledno, ja ne mogu da komentarišem konkretno zapažanja gospodina Roja ili njegovo svedočenje,

međutim, čuo sam ponekad da su Bosanci viđeni naoružani blizu bolnice u Sarajevu. Takve izveštaje sam i sam primao.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Vilijams, da li ste primali izveštaje da su viđani naoružani ili da su pucalo iz neposredne blizine bolnice po srpskim položajima, ili iz neposredne blizine zgrade PTT gde je bio štab UN-a u Sarajevu, pa se onda povlačili?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ne mogu da se setim konkretnih navoda ili optužbi da je bilo lokacija iza zgrade PTT o kojima vi govorite. Bilo je otvaranja vatre iz grada u nekoliko prilika prema područjima koja su držali bosanski Srbi. To ne poričem ni jednog trenutka i upravo je sama priroda, ružna priroda borbi u gradu u urbanim uslovima da se naoružanje često razmešta pored civilnih zgrada, civilnih objekata.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, pošto vaš vojni posmatrač, znači UNPROFOR-a kaže da nije video da su ...

SUDIJA MEJ: Sve su to vaši komentari. Svedok može samo da kaže šta je on video ili čuo. Hajdemo dalje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, svedok je dobijao izveštaje, ovo im je bio glavni koordinator vojnih posmatrača u Sarajevu, pa ga pitam samo, da li deli njegove ocene? A njegove ocene se prilično razlikuju od ocena gospodina Vilijamsa.

SUDIJA MEJ: A vi komentarišete što u ovom trenutku nije u redu. Vi svoje komentare možete davati kad za to dođe vreme.

SVEDOK VILIJAMS: Mogi li ja samo da dam jedno razjašnjenje? Vojni funkcioneri nisu bili pod mojom komandom. Oni su imali svoj lanac komandovanja kome je na čelu bio general Rouz, glavnokomandujući u Bosni, a onda, general De la Prel. Ja sam viđao njihove izveštaje, ali ne bi bilo tačno reći da su vojni posmatrači Ujedinjenih nacija slali izveštaje meni. Oni to ne bi ni mogli da čine pošto su pripadnici vojske, a ja sam bio civil i civilni funkcioner.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, jeste li vi te njihove izveštaje uzimali u obzir prilikom davanja vaših ocena ili niste?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Jeste, uzimao sam ih u obzir. Vi ste pomenuli ocenu gospodina Roja da su bosanski Srbi držali operaciju držanja položaja, na primer. Ja bih to osporio. Pojam držanja položaja podrazumeva pasivnost, međutim ono što se radilo na terenu je izvođenje aktivne opsade Sarajeva. I u tom pogledu, ta opsada se ogledala u stalnom ometanju komunikacija koje su snabdevale grad i stalnoj zabrani predstavnicima Ujedinjenih nacija da uđu u grad.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, maločas ste govorili da je gospodin Roj bio na čelu vojnih posmatrača. Da li smatrate da kad je reč o ovim vojnim dejstvima kompetentniji vojni stručnjak ili civilni stručnjak da proceni šta je i sa koje strane...

SUDIJA MEJ: Izvinjavam se, nešto sam propustio. Da li ste rekli da je gospodin Roj bio na čelu vojnih posmatrača?

SVEDOK VILIJAMS: Nisam časni sudija, ja sam poverovao gospodinu Miloševiću u tom pogledu.

SUDIJA MEJ: Na taj način možemo da budemo odvedeni na pogrešnu stranu.

SVEDOK VILIJAMS: Mogu li još jednu stvar da razjasnim. Pošto gospodin Milošević pokušava da povuče liniju između civilnih i vojnih posmatrača, da povuče razliku između njih, bila je ne samo jedna grupa vojnih posmatrača u Sarajevu, bili su zvanični vojni posmatrači Ujedinjenih nacija, bili su takođe izveštaji koji su direktno slati komandantu sektora koji je uvek bio francuski general i postojao je personal generala Rouza u komandi u BiH.

SUDIJA MEJ: Gospodine Grum, možete li da nam kažete ko je taj čovek?

TUŽILAC GRUM: Da, časni Sude. Imamo njegovu izjavu na BHS-u, a ja ću sada da pokušam da je nađem na engleskom.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Mej, samo radi zapisnika, pošto je ovde sporno da li sam ja citirao funkciju gospodina Roja vezano za njegove izjave, na strani 2 izjave, na srpskom jeziku, poslednji pasus glasi precizno: "Dana 15.oktobra 1993. postao sam viši vojni posmatrač za Sa-

rajevo i na tom položaju sam bio do 14. jula 1994. godine. Moj prethodnik SMO za Sarajevo bio je potpukovnik Kukola (Tim Kukula) iz Finske (Finland) koji je ostao četiri meseca na tom položaju, a moj naslednik bio je major Skot, kao ...

SUDIJA MEJ: U redu, hvala vam, sad imamo to. Dajte da nastavimo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa, ja sam vas upravo to pitao, gospodine Viliijams, kako je moguće da se izveštaji koje ste vi kreirali tako bitno razlikuju od izveštaja višeg vojnog posmatrača UNPROFOR-a na bazi čijeg izveštaja ste vi pisali izveštaj i saopštenja? Kako je to moguće?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Moguće je na ovaj način, gospodine Miloševiću. Moji izveštaji bili su zasnovani na širokom spektru procena civilnih i vojnih, na celom nizu izveštaja, ne samo vojnih posmatrača Ujedinjenih nacija, već iz komande sektora Sarajevo, iz komande BiH-a, iz odeljenja za civilne poslove Ujedinjenih nacija, iz izveštaja Visokog komesarijata za izbeglice Ujedinjenih nacija, kada je bilo relevantno, i iz izveštaja stranih novinara koji su se nalazili u Sarajevu. Izveštaji vojnih posmatrača Ujedinjenih nacija bili su samo jedan od izvora.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa da li taj izvor smatrate, kad je reč o vojnim dejstvima, kompetentnijim od izvora novinara, ili, kako kažete UNHCR-a ili bilo koga drugog? Pretpostavljam da su oni davali objektivne ocene.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da su svi radili kako su najbolje znali i umeli kako bi dali što je moguće tačnije ocene. Očito, vojni posmatrači su općenito gledajući, kvalifikovaniji da komentarišu vojne aspekte, ne civilne odnosno humanitarne, oprostite, a isto tako, i suprotno bi bio slučaj.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da, da, hvala. Upravo sam samo to hteo da konstatujem. Vi ste maločas pomenuli da vam je poznat iz izveštaja i napad na srpske položaje između Pala i Lukavice, imali ste o tome saznanja, je li tako?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Da.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A da li vam je poznato na koji način i kojim putem su se muslimanske snage Armije BiH-a u vreme opsade Saraje-

va o kojoj vi govorite naoružavale izuzetno kvalitetnom opremom francuskog porekla, na primer? Da li ste imali o tome kakve, kakve informacije?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ne, nisam.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: A dobro, recite mi, da li vam je poznato ime Dejvid Frejzer (David Fraser)?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ne, bojim se da mi nije poznato.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa evo, da pokušam da vam osvežim pamćenje, to je vojni pomoćnik komadanta sektora Sarajevo, francuskog generala Subiroa (Andre Soubirou), čiji se štab sastojao takođe od francuskog kapetana ađutanta Dediera (Dedier Rensher) i trojice telohranitelja, takođe Francuza. Znači, pomoćnik komandanta za Sarajevo. I on je, samo da dodam, tu funkciju obavljao od 17. aprila 1994. do 26. maja 1995. godine. Znači, to se potpuno poklapa sa vašim boravkom na funkciji o kojoj svedočite.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Što se toga tiče, moraću da vam verujem na reč, ja sam poznao generala Subiroa, sa njim sam se sastao nekoliko puta i sećam se kapetana Dediera, ali nikada nisam upoznao oficira po imenu Dejvid Frejzer, ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Evo, ja imam ovde njegovu izjavu takođe datu strani gospodina Gruma koji vas je ispitivao. Ona počinje stranom 00908284 i nju sam isto dobio po pravilu 68. Dakle, vreme se poklapa, je l' tako, sa vašim, on je od 17. aprila 1994. do 26. maja 1995. godine na funkciji, to piše u njegovoj izjavi. Inače, izjava je data 1997. godine. Je l' tako? Datumi se poklapaju sa, sa vašim, spada paralelno...

SUDIJA MEJ: Nem apotrebe da se sada time bavimo. Samo gubimo vreme. Vi znate pravila. Neću vam dozvoliti da tu izjavu iznesete pred svedoka. Što zapravo želite da vam svedok odgovori? Postavite mu pitanje, a nemojte sada da mu dajete svoje mišljenje i komentare o tome..

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Pa, ja prvo identifikujem ličnost, gospodine Mej, pa onda postavljam pitanja. Evo da li su tačni navodi Dejvida Frejzera, on je to dao u svojoj izjavi gde kaže: "Kad sam stigao u Sarajevo," a stigao je od 17. aprila 1994. godine, "tamo se nalazila Deveta mornaričko-pešadijska divizija francuske vojske i telohranitelji su bili iz te divizije, njih je

nasledila 11. francuska padobranska divizija koja je bila nekadašnja jedinica general-majora Gobijara (Herve Gobillard). General Gobijar je bio naslednik generala Subiroa, padobransku diviziju nasledila je laka oklopna divizija. Tu su diviziju sačinjavali legionari". Da li su ovo tačni podaci koje iznosi gospodin Frejzer?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da je to tačno kako se mogu sjetiti.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Sada mi recite odakle Armiji Bosne i Hercegovine najsofisticiranije francusko oružje u uslovima blokade koju ste vi ...

SUDIJA MEJ: Ne, svjedok je rekao da ne zna o tom oružju, ako je ono postojalo. Prema tome, nema nikakvog smisla da mu u vezi toga postavljate pitanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ako ne zna, ja nisam čuo da je svjedok ne zna ništa o tom oružju. Niste bili informisani o tome?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da sam ranije aludirao na vaše pitanje, mislim da ste me pitali da li sam znao da su oni imali neku sofisticiranu francusku opremu, odgovor je bio ne. Kad biste bili konkretniji, o kakvoj opremi govorimo?

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Samo o ovome, u kome sam pomenuo i koje su dobili od Francuza. Nesumnjivo je, identifikovao sam jedinice koje su bile tamo iz ove izjave.

SUDIJA MEJ: Nemojmo na to dalje trošiti vreme. Svjedok je rekao da ne zna ništa o tome, idemo dalje.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, da li vam je poznato protestno pismo koje je general Morion uputio Aliji Izetbegoviću pod naslovom „Kršenje Ženevske konvencije“? Evo, pošto ja imam to protestno pismo, naslovljeno je „President Republic of Bosnia, Predsednik Alija Izetbegović, predmet: Kršenje Ženevske konvencije, svakako vam je poznato da otvaranje vatre iz oružja iz kruga bolnice je protivno Ženevskim konvencijama,“ i onda piše, preskočicu detalje, pa kaže: "Minobacač kalibra 82 milimetra je postavljen na zapadnoj strani Koševske bolnice, unutar kruga bolnice.

Ovaj minobacač i njegova posada otvorili su vatru i ispalili devet projektila, koristeći se bolnicom kao zaklonom. Direktna posledica ovog kukavičkog uznemirujućeg čina je da je kratko nakon toga bolnica bila izložena vatri koja je otvorena iz protivavionskog i artiljerijskog naoružanja. Takođe me sve više uznemiruje nedavna kriza i takođe me uznemiruje povećanje, odnosno pogoršanje discipline, odnosno pokazatelji da je došlo do nedostatka discipline među vašim snagama. Moram apelovati na vas da preduzmete preventivne mjere odmah. Takođe sa žaljenjem vas moram obavestiti da je od mene zatraženo da detalje o ovom incidentu prenesem Međunarodnom komitetu Crvenog krsta u Ženevi". Dakle, jesu li vam poznati ovakvi događaji, gospodine Vilijams?

SUDIJA MEJ: Samo trenutak. Kao prvo, dajte nam datum tog pisma.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: To je januar 1993. godine. Piše general Morion (Phillipe Morillon) Aliji Izetbegoviću. To je pismo koje ja imam, i nije jedino.

SUDIJA MEJ: Dobro, budući da je to pismo, iako je van vremenskog okvira ovog svedoka, ipak se radi o dokumentu. No, dozvolite svedoku prvo da ga vidi.

SVEDOK VILIJAMS: Časni Sude, da, to jeste pismo generala Moriona kao što je rekao gospodin Milošević, s datumom 19. januara, što je čitavih 12 meseci pre nego što sam ja došao na svoje mesto na položaj u Jugoslaviji. I u njemu je reč, kao što gospodin Milošević kaže, o vrlo, vrlo konkretnom incidentu do kojeg je došlo 11. januara 1993. u 14.30. Bojim se da ja ne mogu da govorim konkretno o ovom incidentu, no, ja mogu da kažem da sam svestan takvih izveštaja, što sam naznačio i u jednom od svojih ranijih odgovora na pitanja gospodina Miloševića da je ponekad bilo izveštaja o tome da su neki minobacači smešteni u blizini Koševske bolnice u Sarajevu.

SUDIJA MEJ: U redu, to jeste dokument, on će postati dokazni predmet. Tužilaštvo ga može pogledati. Molim vas, sekretarijat, dajte nam broj.

sekretar: Biće to dokazni predmet Odbrane 147.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne čini li vam se, gospodine Vilijams, da ovo pismo konkretno, a ima ih još, predstavlja upravo potvrdu navoda gospodina Tomasa Roja, višeg vojnog posmatrača...

SUDIJA MEJ: Ne, to je na nama da odlučimo. Ovo je čisti komentar. Dakle, mi o tome odlučujemo hoćemo li uvažiti gospodina Roja ili ne. To nije na svedoku, svedok ne može dati komentar u vezi toga.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, gospodine Vilijams, da li je sedište UN, tačnije UNPROFOR-a u Sarajevu bilo smešteno u zgradi pošte? Samo mi recite da ili ne.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Mislim da je odgovor zapravo ne. Sektor Sarajevo, odnosno komanda sektora Sarajevo je bila smeštena u zgradi PTT, ali Štab bosanske komande, komande za Bosnu je bio smešten u zgradi koja se nazivala "rezidencijom", nešto više gore u gradu. Dakle, odgovor je da je to bilo sedište sektora Sarajevo u zgradi PTT.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dakle, sedište UN za sektor Sarajevo bilo je u zgradi PTT, je l' to nije sporno?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ne, nije sporno.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li se vi slažete sa ovom konstatacijom, kažu: "Bosanci su bili skloni upotrebi teškog naoružanja za uznemiravanje i pucali sa ciljem da izazovu vatru, kao što je, na primer, pucanje iz kruga bolnice," i tako dalje "i minobacača u vagon, njegovo premeštanje iza zgrade PTT gde je bio smešten UN, ispaljivanje, a zatim vraćanje". Je li vam poznata ta praksa koju su oni imali? Citirao sam vam ponovo ovog vašeg Višeg vojnog posmatrača. Sasvim konkretan primer, da su doveli minobacač i krug PTT, iz njega pucali na srpske položaje, a onda ga uklanjali, to on svedoči u svojoj izjavi datoj strani gospodina Gruma. Da li vi to smatrate tačnim ili netačnim? Ili osporavate?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Nisam u poziciji da dajem bilo kakvo mišljenje o tome, ja nikada nisam čuo ni za kakav konkretniji izvještaj, tvrdnju, konstataciju u vezi sa korišćenjem mobilnih minobacača u blizini zgrade PTT-a u Sarajevu.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro, ja nisam ovo tvrdio na osnovu nekih srpskih izvora nego na osnovu vašeg Senior...

SUDIJA MEJ: Nemojte da komentirišete u toku unakrsnog ispitivanja. Mi želimo pitanja.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Recite mi, gospodine Vilijams, koliko ste izveštaja o napadima Vojske Republike Srpske upavo na tu komandu, iz čije neposredne blizine po tvrdnji vašeg posmatrača se puca na položaje, objavili bez napomene da je pre toga otvarana vatra na položaje Republike Srpske? Koristili kao zaklon da otvaraju vatru po položajima Republike Srpske.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Teško mi je pratiti vaše pitanje, ali mislim da je zaista strašno reći da se zgrada Ujedinjenih nacija koristila kao zaklon, neki štit. Izgleda da vi implicirate da je bilo određenog suglasja između njih i Ujedinjenih nacija, ja sam siguran da to nije bio slučaj. Tokom čitavog vremena dok sam ja bio na svom položaju u Ujedinjenim nacijama, uloženo je dosta napora kad god su se događali ovakvi incidenti.

SUDIJA MEJ: Vi treba da pustite svedoka da završi. Međutim, vaše pitanje je bilo vrlo konfuzno, bilo ga je teško razumeti. Iako ja mislim da smo mi ovu temu možda iscrpili, doktore Vilijams, recite nam da li je bilo ikakvih naznaka, odnosno, da li se ikada tvrdilo da se zgrada koristila u neke druge svrhe, odnosno, za otvaranje vatre od strane Muslimana ili nekih drugih?

SVEDOK VILIJAMS: Koliko je meni poznato, časni Sude, ne.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Vilijams, samo da se razjasnimo, uopšte ne tvrdim da je bilo saglasnosti između muslimanske strane i UN o korišćenju zgrade kao zaklona. Naprotiv, naprotiv, jer da je bilo saglasnosti onda ne bi vojni posmatrač UN stavljaao...

SUDIJA MEJ: To nije važno, nije važno što je on rekao, to smo već puno puta rekli. Osim ako nemate neku drugu temu za unakrsno ispitivanje, mislim da sa ovim treba da završimo.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Da, imam ja tema, naravno, dovoljno. Nadam se da ćete mi dati dovoljno vremena, gospodine Mej.

SUDIJA MEJ: Radićemo do 13.55. Još pet minuta.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Dobro. Pa, ako se dakle, gospodine Vilijams, ne uzmu u obzir ove činjenice koje citiram isključivo iz izveštaja vaših vojnih posmatrača, da li se na taj način iskrivljava slika o Srbima i njihovim, kako se govori ...

SUDIJA MEJ: Ne, ne, ne, rekao sam vam više puta da ovi stalni komentari nisu relevantni. Ono što vi kažete u vlastitom unakrsnom ispitivanju, nije relevantno. Činjenica da vi citirate iz izveštaja promatrača je nerelevantna.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li se slažete sa sledećom konstatacijom, gospodine Vilijams? Citiraću vašeg vojnog posmatrača, samo vas pitam dakle, da li se slažete sa tom konstatacijom. "Najveće preimućstvo bosanskih Srba, velika nadmoć u tenkovima i artiljeriji nije bilo od velike prednosti u urbanom delu. Njihova upotreba tenkova i artiljerije za granatiranje Sarajeva u pokušaju da utiču na volju bosanske vlade u stvari je imala veoma malo uticaja. Granatiranja da izazovu teror i obeshrabre pešadijske napade sa bosanske strane, oni su u stvari išli na ruku Bosancima", Muslimanima, "pošto su međunarodni mediji bili smešteni u hotelu "Holidej in" u Sarajevu, a oni su imali tendenciju da izveštavaju o ratu na osnovu situacije u gradu". To piše u izveštaju ovog vašeg posmatrača. Da li ste primili ovakav izveštaj od bilo kog posmatrača sa područja Sarajeva?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Ne, ja se sada ne sećam tog konkretnog izveštaja, mogu možda komentirati nešto o sadržaju unutar tog citata. Vidim da promatrač ovde jasno priznaje da postoji velika nesrazmera u naoružanju između snaga bosanskih Srba i snaga bosanske Vlade. On govori o tenkoviima i artiljeriji na jednoj strani i pešadijskim napadima na drugoj strani. On takođe kaže, a mislim da ima nešto istine u tome, da koliko god da su bili strašni ti napadi na civilno stanovništvo Sarajeva, moral stanovništva nije slomljen. Ako je to svrha tih napada.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Ne ulazim sad u procenu te ravnoteže. Da stavimo po strani, vama je poznato, pretpostavljam da je čak zvanično Vlada Srbije nekoliko puta i na medijima i vrlo javno, osuđivala bombardovanje Sarajeva. To vam je, pretpostavljam, poznato.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Meni je poznato da su takve izjave davane s vremena na vreme.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Da li je jasno da nije reč o nekom jednostranom napadu Srba nego je reč o sukobu dve strane na liniji fronta oko Sarajeva? Da li je to sporno za vas kao ...

SUDIJA MEJ: Dozvolite mu da odgovori.

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Jasno je da je bio rat i da je Sarajevo bilo jedno od žarišta tog rata. Mislim da je najtačniji opis kampanje oko Sarajeva u leto, odnosno od leta 1992. godine, pa sve do jeseni 1995. godine taj da je jedna strana, strana bosanskih Srba je vršila opsadu grada Sarajeva, a podsećam vas da je Sarajevo bilo proglašeno zaštićenom zonom od strane Ujedinjenih nacija. Drugde u Bosni, taj rat je imao drugačije aspekte, zavisno o regionu, a bilo je regiona, kao što sam ranije spomenuo, na primer u Bihaću gde je, gde su borbe 1994. započete od strane bosanske vlade.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Je li jasno da je to bio sukob dve strane, da to nije jednostrani napad Vojske Republike Srpske, a pošto ste sada objasnili da je to bila zona bezbednosti, da li je logično da se iz zone bezbednosti ne puca na teritoriju pod kontrolom Vojske Republike Srpske?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Pa, mislim da je to bilo implicitno kada sam rekao da je bio rat i rat zahteva postojanje dveju strana u sukobu, to priznajem.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ – PITANJE: Gospodine Vilijams, da nije bilo otvaranja te vatre iz Sarajeva po položajima Vojske Republike Srpske, da li bi mogla Vojska Republike Srpske, jednostrano tek tako da puca po Sarajevu?

SVEDOK VILIJAMS – ODGOVOR: Moram da vam kažem da vrlo često, u većini prilika, da jesu.

SUDIJA MEJ: Moramo da završimo za danas. Doktore Vilijams, primili smo poruku da vi morate da idete sutra ujutro, odnosno morate da se vratite u London.

SVEDOK VILIJAMS: Pa, da, negde sredinom dana, časni Sude, ako je moguće, ja bi trebalo da budem u Londonu.

SUDIJA MEJ: 11.15, 11.30, da li bi vam to bilo dovoljno?

SVEDOK VILIJAMS: Da odem iz Međunarodnog suda u to vreme? Da.

SUDIJA MEJ: Optuženi je iskoristio sat i petnaest minuta, ako dobije još sat i po sutra, to će biti isto vreme koje je potrošio tužilac. Mi ćemo razmotriti koliko on vremena treba da dobije, ali moram da vam kažem, gospodine Miloševiću, to neće biti puno duže od sat i po. Molim vas, imajte na umu da se puno vremena gubi kada se prepirete sa svedokom, kada ga pokušavate naterati da se složi sa onim šta vi kažete, a zapravo su dokazi vrlo složeni i komplikovani ili ukazuju na suprotno. Vreme treba da se potroši na argumente.

OPTUŽENI MILOŠEVIĆ: Gospodine Mej, ja razumem vaše nastojanje da ja imam isto vreme, ali ja tražim da mi date nešto duže vreme, a drugo, nadam se da ni gospodin Vilijams neće poreći da on daje prilično opširne odgovore, kao i da dosta gubimo vreme i na to.

SUDIJA MEJ: Skoro jednako koliko i na vaša pitanja. Dakle, rasprava se prekida do sutra u 9.00.

Fond za humanitarno pravo